

Томас МАКГРАТ

ВОРОТА ОБЛУДИ
І ВОРОТА ПРАВДИ

Повістъ

Двоє воріт мають марева сонні: одні роговій —
Гіні, як кажуть, крізь них легенько проходять правди; і
Другі виблискують білою кістю слоновою, ними
Чани на світ посилають обманні іши сонні видіння.

Вергілій. Енеїда, книга VI.

I

— Не винен.

Посередник сягнув рукою під стіл, і велика півонія світла спалахнула в нього над головою, сфокусувалася на Підозрюваному.

— Ще раз?

— Не винен.

— Ваша черга,— сказав Посередник, повернувши важку голову з байдужими, широко посадженими голубими очима до Слідчого, сірого чоловіка в сірому костюмі з моложавим, схожим на маску обличчям, що сидів майже в сутіні.— Чи не хочете побавитися з ним?

— Йому сказали про дані психометра?

— Він бачив їх.— Посередник повернувся до Підозрюваного.— Це ваша остання нагода,— мовив він.— Ви бачили свою психометричну карту, і ви на цьому розумієтесь. Ну, хочете зізнатись і просити покарання, чи будете далі грати?

— Не винен.

— Тоді нема виходу,— сказав Слідчий.— Прив'яжіть його і покличте Свідка.

Посередник підійшов до Підозрюваного, натиснув кнопку — і металеві обручі міцно обхопили тому руки й ноги. Ще одна кнопка — і дріт обплутав голову й потилицю Підозрюваного. Той засмикався на стільці, наче муха у павутині, й вилаявся тремтячим голосом.

— Ви тільки послухайте! — роздратовано сказав Посередник. Він підійшов до столу, поглянув на психометричну карту.— Нічого дивного. Гляньте на графу сім — тридцять чотири — сі. Буйство.

— Авжеж,— знудьгованим голосом сказав Слідчий.— Це так у всіх. Стандартна реакція. У вашій карті, мабуть, те саме.— Він зробив коротку паузу, щоб дати змогу Посередникові усвідомити зміст його слів, а тоді додав сухо: — Це вас не стосується. Ви юридично нейтральна особа. На те ви й Посередник, не забувайте.

— О, звичайно,— засміявся Посередник, але урвав сміх майже відразу. Він поглянув на сіру постать Слідчого, ніби вагаючись, як зрозуміти його слова.— Ви великий жартівник,— сказав він серйознішим тоном, ніж хотів.

— Я ніколи не жартую. Закон — річ серйозна, і було б добре, якби ви пам'ятали про це. А зараз приведіть Свідка.

Свідок був уже в кімнаті. Тьмяно поблизукоючи маскою, він підступив ближче до озерця різкого світла, в якому плавав Підозрюваний.

— Я готовий,— сказав він.

— Ви знаєте Підозрюваного? — запитав Слідчий.

— Так, сер. Його звати Вільям Горн. Корт-стріт, сорок чотири. Нью-Пасадена.

— Сміт! — сказав Підозрюваний.— Мене звати Вільям Сміт. Я щойно приїхав із Сан-Франціско.

— Корт-стріт — там безліч бродяг. Чи не так? — запитав Слідчий.

— Так, сер.— Свідок помовчав хвилину й додав: — Корт-стріт, сорок чотири — це нічліжний будинок. Переважно для безробітних. Там...

— Я буду запитувати. Ваше діло — відповідати.

— Так, сер,— сказав Свідок. Здавалося, йому раптом забракло повітря.

— У чому ви звинуваєте містера Горна?

— У змові, сер.

— В загальній чи якісь конкретній?

— Мабуть, у загальній, сер... Так, у загальній.

На хвилину запала тиша. Свідок закрутився на своєму стільці, як черв'як.

— Сер,— заговорив він знову,— я маю на увазі...

Та голос Слідчого шмагонув його, мов батогом:

— Ваше ім'я та прізвище?

— Джонс, сер. Ернест М. Джонс.

— Чи давно працюєте?

— Шість... шість місяців, сер. У мене... третій розряд, сер, я...

— Хіба ви не знаєте, що при звинуваченні у загальній змові свідчення інформатора не потрібні і що осіб, звинувачених у загальній змові, засуджують без судового процесу й не довше ніж на двадцять дев'ять років ув'язнення у штрафній колонії «Болота Венери»?

— Сер, я...

— Раджу бути обережнішим.

Підозрюваний не витримав:

— Ато ж, бережися, провокаторе, а то опинишся на моєму місці.—
І він засміявся.

— Заткнися, ти! — прохрипів Посередник.— Або заткнися, або я ввімкну струм.

— Отже, містере Джонс? — запитав Слідчий.

— Це загальна змова, сер. Загальна, але водночас і конкретна.

— Говоріть далі.

— Вони критикували передачі телегіпнозу, сер.

— Які саме?

— Всі разом. Він...

— Критика телегіпнозу — не злочин. Я знаю випадки, коли це каралось надто ревними слідчими. Але вам мав би роз'яснити карний відділ, який платить вам гроші, що таке характеризується як тенденція, а не як злочин.

— Так, я знаю, сер,— скормовкою випалив Свідок.— Але ж він вимкнув один апарат. Це саботаж, сер.

Знову запала мовчанка, і чути було лише прискорене й важке дихання Підозрюваного.

— Це серйозно,— сказав Слідчий безвиразним голосом.

— Слухайте! — вигукнув Підозрюваний.— Він каже неправду!

Він...

— Ми ще дамо вам слово,— сказав Слідчий, але Підозрюваний кричав, і Слідчий не був певен, чи той почув його.

— Заткнися! — знову гаркнув Посередник.

— Будь ти проклятий, не затуляй мені рота! На карту поставлено мое життя!.. Примусьте його казати правду і покарайте його! Я...

Слідчий кивнув, і Посередник простяг руку до столу. Миттєвий тріск, злегка запахло озоном. Обручі на шиї в'язні ледь стиснулись, він здригнувся й завмер. Чути було тільки, як він тяжко дихає.

— Що-небудь іще? — запитав Слідчий.

— Так, сер,— відказав Свідок.— Книжка.

— Книжка?

— Книжка з історії, сер.

— Так-так...

І знову мовчанка.

— Підозрюваний уміє читати, сер.

— Гадаю, що так, коли в нього є книжка...

— Ну, може, досить? — Було видно, що Посередникові все це уже набридло. Він вийняв з кишені ножик і почав чистити нігти.

— Хай говорить.

Посередник переключив реостат. Допитуваний випростався, і з вуст його полився потік лайки.

— Гаразд, гаразд,— сказав Слідчий.— Ви чули наведені проти вас докази? Що ви скажете з цього приводу?

— Він брехун, підлій брехун.

— Ви бачили, як він вимкнув телегіпноз? — звернувся Слідчий до Свідка.

— Можу присягнути.

— А книжка — вона у вас?

— Так, сер.

Свідок показав книжку. Вона була темна, важка, неприваблива на вигляд. Слідчий знат, що шрифт у ній дрібний. На берегах — помітки, на кожній сторінці — безліч виносок Небезпечна книжка. Раптом він відчув себе стомленим і пригніченим.

— Будь ти проклятий! — закричав Підозрюваний Свідкові.— Зніми маску! Я маю право знати, хто мене губить.

— Ах ти ж виродок! — Посередник кинув ножик і випростався в кріслі. Його рука потяглася до реостата. Знову обручі зімкнулися на ший Підозрюваного, і той підскочив на своєму стільці.

— Облиште! — Слідчий підвівся з-за столу.— Вимкніть. Ви маєте бути нейтральним.

— Ви ж чули, що він сказав?

— Так.— Слідчий повернувся до Підозрюваного.— Ви не повинні казати такого. Нікому не дозволено принижувати особу інформатора. Це вже змова. Хоч і загальна змова, але у вашому становищі це мало важиль. Професія інформатора почесна, і її не слід паплюжити. Тридцять дев'ята поправка до Конституції повністю гарантує права інформатора, зокрема й право анонімності в будь-якому слідстві. Через те їх усіх називають Джонсами. А тепер годі емоцій. Будете зізнаватись?

— Гаразд.— Здавалося, сили покинули Підозрюваного.— Так, я справді вимкнув телегіпноз. Це було в нічліжці на Корт-стріт. Я щойно повернувся з гір. Хотів убити оленя, щоб якось перезимувати. Я безробітний. Наймаюся на тимчасові польові роботи, а от зиму мені важко пережити. В горах я нічого не роздобув і вирішив податись на південь, спробувати знайти роботу — там робота іноді ще трапляється. І от я зупинився в тій нічліжці.

— Коротше, будь ласка.

— Там був один дід, зовсім хворий, і він не міг заснути через той телегіпноз. Усі йому співчували. От я й вимкнув...

Усі мовчали.

— Хтось же повинен був вимкнути,— рішуче сказав Підозрюваний.

— А книжка?

— У мене не було ніякої книжки. Я вмію читати, але книжки в мене не було. А коли б була, то я продав би її на чорному ринку. За таку товсту книжку я вторгував би не менш як чотири сотні, а гроши мені не завадили б.

— Отже, ви заперечуєте, що ви власник цієї книжки?

— Він підкинув її в мої речі.

— Дайте книжку сюди.

Свідок передав Слідчому книжку. Той узяв її, і в нього, як завжди, коли він брав будь-яку книжку, затримали пучки пальців; його на мить здивувала її матеріальність і вага, неначе він сподівався, що та книжка утворена з повітря й електрики.

Він розгорнув книжку, тримаючи її так, щоб глянути на останню сторінку проти різкого світла, яке падало на Підозрюваного. Саме тут був штампик «КВ» — «Карний відділ». Відбиток ретельно підтерли гумкою, але проти світла Слідчий міг легко розрізнати його. Отже, Підозрюваний сказав правду: книжку йому підкинули. «А нехай їм чорт! — стомлено подумав Слідчий.— Чому вони не можуть бодай один раз узяти нову книжку і зробити все як годиться?..»

Обернувшись до Підозрюваного, він спокійно сказав:

— Тут щось схоже на ваш підпис. Правда, він стертий. — і швидко заговорив далі, щоб Підозрюваний не встиг заперечити. — Причина для вимкнення телегіпнозу непереконлива. А коли додати, що вам не пощастило спростувати звинувачення в неприязні до передач, то можна зробити висновок, що ви саботували інформацію. Ну, а те, що вам належить книжка, я розглядаю окремо. Як вам відомо, закон не забороняє мати книжки, хоча в наш час небаченого розвитку науки це ознака поганого тону. Але мати книжку історичну — це злочин. У мене немає іншого виходу, як осудити вас. У вас є що сказати?

— Це брехня! Всі ви знаєте, що це брехня, однаке хочете покінчити зі мною. Хіба не так?

— Ваша справа розслідується у цілковитій відповідності з Карним кодексом. Є докази, і деякі з них ви самі підтвердили. Навіть без цих доказів багато хто із слідчих вимагав би для вас покарання. Ваша поведінка й ваша психометрична карта самі по собі достатньо свідчать, куди ви схиляєтесь.

Розмовляючи з Підозрюваним, він забув про Свідка, про підкінуту книжку і вперше зацікавився цією справою. Було цілком ясно, що Горн, чи Сміт, чи як там його (очевидно, в Карному відділі хотіли швидше закрити справу Горна, от і використали Підозрюваного, щоб одним пострілом убити двох зайців), таки винен — якщо не тепер, то згодом, якщо не в діях, то в думках; і йому хотілося, щоб Підозрюваний це зрозумів. Він усе говорив до нього, поки Посередник чистив нігти, а Свідок, поблизуки маскою, кивав головою за кожним словом: колись він теж може стати Слідчим.

— Ви повинні зрозуміти,— казав Слідчий,— що в такому високо-організованому суспільстві, як наше, що включає сотні мільйонів людей і має високий ступінь розподілу праці і спеціалізації, неможливо дозволити значний відступ у формуванні особи. В менш розвиненому суспільстві, як-от, скажімо, серед ваших приятелів, що полюють у горах, це можливо, а в нашему — ні. Ви думаете, ми жорстокі, проте ми тільки намагаємося врятувати людей, таких як ви, від небезпечної індивідуалізму. Якби ви навіть були моїм рідним братом, я побажав би для вас того самого — заради блага всіх нас. Я не мстива людина. Я просто люблю свою країну. І ми повинні пам'ятати слова: «Наша нація неподільна, вона всім забезпечує добробут і справедливу кару».

Всі замовкли. Посередник відклав свій ножик і делікатно позіхнув.

— Ви божевільний,— сказав нарешті Підозрюваний.— Боже мій, ви хочете, щоб я *простив* вас? Ви хочете переконати мене, що ви чините справедливо? Ви просто потвора. О боже, скоріше кінчайте з цим!

Посередник подивився на Слідчого і знизав плечима. Свідок згорбився в кріслі. Слідчий сягнув рукою під стіл. Хвилину він вагався — йому хотілося знайти слова, які б переконали Підозрюваного, і той би сам усе зрозумів. Як зрозумів би це він, Слідчий, опинившись на місці Підозрюваного. В цю хвилину він відчув щось наче співчуття до Підозрюваного, уявивши себе на його місці, і здригнувся. Його палець натиснув на вимикач.

Якусь мить здавалося, що нічого не трапиться. Всі сиділи нерухомо. Аж ось Підозрюваний смикнувся в кріслі, почулось коротке гудіння, і він завмер. Свідок швидко вийшов — з-під маски в нього вихоплювалися якісь здушенні звуки. Посередник підійшов до Підозрюваного, підняв його повіки і кивнув:

— Готовий.

Він зміряв Слідчого загадковим поглядом і знизав плечима, ніби скинувши з них тягар. Слідчий діловито складав папери у портфель.

— Справу зроблено,— сказав Посередник. Він похитав своєю важкою головою, ніби намагаючись щось збегнути, і знову його очі стали безвиразні й байдужі.

— Як звати Свідка? — запитав Слідчий.

— Свідка? Справжнє ім'я? Джонсон. Мартін Джонсон. А що?

- Невмілий інформатор. Дивуюся з нього.
- Справді? — На хвилину це зацікавило Посередника, а тоді розсмішило.— Новачок. Ще не навчений як слід. Не має досвіду.
- У мене виникли сумніви...
- Посередник засміявся знову.
- Хочете піддати його допиту?
- Можливо. Ми повинні бути обачними. Нам слід запідозрювати кожного.
- Звичайно.

Посередник провів поглядом сіру постать Слідчого, що пішов до дверей. Здавалося, він хотів йому щось сказати. Слідчий вийшов. Посередник став наспівувати крізь зуби. Потім знову дістав свій ножик і міцно притис лікті до боків, щоб не тримали руки.

Кабінет Слідчого був у кінці коридора: прості двері із скла, прозорого тільки зсередини. На склі картина: людина, зігнута під важким тягарем, а поруч малюнок ока, наче з медичного журналу. Нижче напис: «Джон Кері. Слідчий». Він прикладав великий палець до кодового ключа, двері безшумно відчинились, і він підійшов до свого столу.

Стіл йому подобався. Чистий, як місячний диск або піски Сахари, він мав цілком невинний і функціональний вигляд, але для більшої певності Слідчий ще пройшовся по ньому інфрачервоним датчиком. Все так, як він і залишив. Він поклав великий палець до кодового ключа, двері безшумно відчинились, і він підійшов до свого столу.

Сірник обпік йому пальці, і різкий біль приглушив страх. Слідчий підвівся з-за стілу й підійшов до квітів. Вони стояли на старомодному сейфі і здавалися підвішеними в повітрі й нереальними, наче сон.

Він вимкнув силове поле, і тепер на потемнілому від давності сталевому сейфі квіти здалися йому реальнішими. Аж надто реальними. Зблизька їхній запах виявився таким сильним, що його аж занудило. Та раптом, хоч яке це було варварське почуття, квіти сподобалися йому. Це були троянди. Їхній аромат відродив у пам'яті слова із забороненої книжки: «Червоною гроюндою любов моя цвіте...» І коментар до них: «Мова автора не досить символічна, оскільки жодна суспільна умовність не виправдовує такого надуманого порівняння: «Моя наречена — квітка з родини розоцвітих, червоного різновиду», — і тому дана перифраза втрачає поетичність, властиву первісному наміру», — слова, позбавлені будь-якого сенсу.

Відчуття вини розвіялось, і він замислився, звідки тут узялися квіти. В його кабінеті явно хтось побував. Ці троянди, очевидно, щось на зразок застереження. На мить масштаби змов і антисуспільної діяльності здалися йому такими грандіозними, що Слідчого охопив розлач, але зусиллям волі він змусив себе думати далі.

Такі квіти коштують страшенно дорого — мабуть, не менш як його тижневий заробіток. Хоча звідки йому знати, адже він ніколи не купував квітів! Квіти — це надзвичайна розкіш, і купувати їх означає виказувати критичне ставлення до суспільства, надто заклопотаного й механізованого, щоб звертати увагу на такі пережитки. Отже, квіти нині дуже дорогі. А де їх купують? Є кілька магазинів. Один у фінансовому районі, на Новій Уолл-стріт. Ще один на околиці, недалеко від його будинку. Там торгають дикими квітами, що їх мисливці та індіанці привозять із Незайнятих Територій...

Чому він почуває себе винним?

Несподівано він засміявся. Припав обличчям до квітів, глибоко, до запаморочення вдихнув їх пающі й знову засміявся. Раптом за спиною пролунав дзвінок внутрішнього зв'язку. Геннелл сказав: «Зараз зайду». Кері ввімкнув силове поле, обриси сталевих картотек розплівлися в мерехтливому свіtlі. Він узяв базу з квітами і поставив на свій стіл. Усе ще всміхаючись, він розпалював люльку, коли до кабінету зайдов його помічник.

Геннелл у свої сорок років уже завідував технічним сектором і був правою рукою Кері. Хоч вони були приблизно однакового віку, Геннелл виглядав старшим. В ньому було щось від викопної статуї, подумалося Кері: лиса голова, ніс гачком і круглі, як у індіанського ідола очі.

- Привіт, Геннелл,— сказав Кері.
- Привіт, Джоне. Ти сьогодні був просто віртуозом, вітаю.
- Дякую. Марудна це робота.
- Марудна?
- Авжеж, стільки зусиль — а який результат? Посередники, інформатори, слідчі, Қарний відділ, Судова колегія — і все для того, щоб покарати якогось нікчемного волоцюгу. Іноді наша робота здається мені малоефективною.

— Я тебе розумію. Та комусь же треба її робити.
— Так, але ціною яких зусиль! Взяти хоч би сьогоднішню справу. Зрештою, він навіть не винен у тому, в чому його звинувачено. Звичайно, ми знаємо, що так чи так він однаково винний — як не сьогодні, то буде завтра. Але скільки треба докласти зусиль, щоб його засудити!

— Такий порядок,— сказав Геннелл.— У всьому має бути порядок. До речі, Посередник казав, ніби ти збираєшся допитати Свідка?

— Щось у ньому мені не сподобалось.— Кері перекладав люльку з руки в руку, думаючи, як би йому точніше висловитись.— Розумієш, найкращий тип інформатора — парапоїк. Саме професія інформатора забезпечила суспільно-економічне застосування для цієї категорії душевнохворих. Але цей здався мені якимсь дивним. Надто незgrabний. Ти знаєш, як поводяться парапоїки: вони вважають, що все знають, в усьому вони впевнені. А тут нічого схожого. От у мене і виникли сумніви...

- Справді? — Геннелл подивився на нього із зацікавленням.
- Я й подумав: а чи не могла до нас обратися нормальна людина?

— Малоймовірно. Ти його запідозрив?
— Наш обов'язок — підозрювати всіх. Навіть самих себе.

— Так, але...— Геннелл крутнув масивною головою. Як довгошній динозавр, він скуб травицю своїх власних проблем, поки хвилі розмови перекочувались у нього над головою.— Що ти хочеш цим сказати, Джоне?

— Я просто міркую. Цей чолов'яга, якого сьогодні судили, вимкнув телегіпноз. Долучили ще зберігання книжки з історії, але ту книжку йому, здається, підкинули. Так от, у кожного є своя квота щастя, і кожен має право реалізувати її за допомогою телегіпнозу. Але ти помітив, скільки годин на добу люди дивляться телегіпноз? Коли увечері йдуть додому — вони тільки це й роблять!

— Так, але ж вони й *повинні* робити це!
— Звичайно. Але скільки часу можна віддаватися телегіпнозові, так щоб це не перетворилося в непряму критику системи? Коли це переходить в *ухиляння від відповідальності*.

— Так, я тебе зрозумів,— замислено проказав Геннелл.

— Навіть самих себе ми повинні підозрювати,— мовив Кері.— Ти помітив оце? — Він показав на квіти.

— Он воно що. А я все не міг збагнути, звідки цей неприємний запах. Це, здається, троянди? Як вони сюди потрапили?

— Я їх купив. Я сам. Купив і забув, а потім сидів і мучився — думав, хто б тут міг побувати, аж поки згадав, що сам же й приніс сюди квіти.

Геннелл подивився на Кері так, наче той просто тут, у нього на очах, заново народився.

— Ну нарешті! А я вже думав, що ти справді сталевий. А ти все-таки людина.

— Що-що?

— Ось і з тобою це трапилося — перепрацював. У нашому ділі це з усіма трапляється, рано чи пізно. Не так це просто — всіх підозрювати. Зрештою починаєш сумніватися у власних учинках. А потім починаєш їх забувати. Професійна втома. Я це називаю «слідчим вірусом» і, сподіваюся, ти не запідоziш мене за це... Ну що ж, Джоне, доведеться й тобі взяти відпустку — ти, певне, й не пам'ятаєш, коли востаннє відпочивав.

— Так, мабуть, доведеться. Але ці квіти, хай ім чорт...

— Та не думай ти про них. Зрештою, в них нема нічого підривного.

— У них є деякий елемент нелояльності.

— Це тебе не стосується,— засміявся Геннелл.

— Я теж сміявся. Але це не смішно. Досі я не помічав за собою такого.

— Ти стомився.

— Так, але це свідчить про певну слабкодухість.

— Слухай, друже, якщо ми почнемо сумніватися в собі, то бог знає, до чого ми дійдемо. Ось ти сам щойно казав, скільки треба зробити, щоб знешкодити одного злочинця. Але це означає, що нам повинні дозволити діяти на свій розсуд: ми маємо поєднати в собі ролі Свідка, Посередника і Обвинувача. Та як же ми будемо це робити, коли свої ж таки мотиви піддаємо сумніву? Закінчиться тим, що ми взагалі не зможемо нікого судити. Адже якщо наші мотиви сумнівні, то чи маємо ми право виносити вирок?

— Якби було щось над нами — скажімо, якби закон являв собою абсолютну силу, більш абсолютну, аніж Політика...

— О, це вже небезпечні міркування,— стиха сказав Геннелл.— А кому б належала ця абсолютна сила?

— Так,— мовив Кері. Він подумав про Підозрюваного і про мільйони таких, як він, і знову на нього,— як тоді, коли він уперше помітив квіти,— навалилося почуття розпачу, майже приреченості перед лицем грандіозної змови, всепроникної, наче туман.— Так, ти, певне, маєш рацію.

— Ще б пак! — вигукнув Геннелл, і його губи розплівлись у посмішці, схожій на смертельну рану.— Ти виснажився, і відпустка тобі просто необхідна. Але спочатку треба зробити ще одну справу. Зробити не відкладаючи — така вказівка згори. Але більше ти ні до чого вже не берися. Зроби цю справу і дозволь собі відпочити.

— Що то за справа?

Геннелл відкрив портфель і виклав на стіл папку.

— Поглянь.

Фотографія на першій сторінці була схожа на ті, які роблять під час сеансів спіритизму — риси розплівчасті, ніби обличчя уві сні,— але вона вдарила Слідчого, мов кулаком під ребра. Серце забилось, як пташка в клітці, а горло напружилося, наче здушене зашморгом.

— Так це ж... це...

— Ато ж, це твій брат. Одразу видно, що ви близнюки. Хоч фотографія й поганенька, але від цих інфрачервоних камер кращого сподіватись не доводиться.

Кері зумів опанувати свій голос.

— Що він накоїв?

— Антикультурна діяльність. Постачає бібліотеки літературою.

— Ale ж...

— Стривай, це тільки початок. Підозрюється в організації вибухів на станціях телегіпнозу, а також у допомозі тим, хто виїздить на Незайняні Території,— переводить їх через кордон десь у районі Північної Дакоти,— і так далі. Ale найголовніше — є підозра, що він ватажок антисуспільної змови тут, у Лос-Анджелесі. Змовник номер один. Ти його давно бачив?

— Багато років тому. Я думав, він помер.

— Так воно було б краще. Справу вирішено доручити тобі. Нема заперечень?

— Нема.— Кері зважив свої почуття. Він відчував тільки глуху злість — через сьогоднішню справу, через нестерпну поведінку Підозрюваного, який відмовився погодитися із його аргументами, через Свідка, через ці квіти, через самого себе. Якби можна було з усім цим покінчiti, подумав він, якби переловити їх усіх до одного.— Ні, заперечень немає.

— Гаразд. Я й не сумнівався в тобі. Можна маги багато братів, але покарання винного — то зовсім інша річ. Справа важлива, Джоне. Покінчиш із ним, і тінній діяльності в Лос-Анджелесі — кінець.

— Якщо взагалі існує кінець.— Кері побачив, як Геннелл здивовано звів брови.— У прямої є кінець, а в кола немає. В річки є, а в океану — нема.

— Ясно.— Геннелл уже не слухав його, він знову пережовував якісь свої думки.— Цього засудиш, і кінець,— сказав він.— Між іншим, бережи папку. На збирання цих матеріалів Карний відділ витратив три роки і п'ятдесят мільйонів доларів.

— Я закладу її в часосховище,— сказав Кері, швидко гортуючи досьє. Він злився — насамперед на Кріса, свого недолугого брата, потім — без будь-якої логіки — на Геннелла, а до цього ще домішувалось якесь незрозуміле, невловне почуття... Страху? Провини?..

Запах троянд заважав йому зосередитись, діяв на нерви. Він відсунув вазу, взяв папку і підвівся.

Часосховище було в протилежному кінці кабінету. Воно нагадувало старовинну поштову скриньку, коли не зважати на подвійний ряд індикаторів на дверцях. Кері простяг руку...

Йому здалося, ніби довколишній простір скрутися в клубок, а він відлетів у пітму, наповнену страшним ревом, де спалахували і розсипалися міріадами іскор тисячі сонць. Майкула думка: «Мені кінець», — і без усякого зв'язку (з якоїсь забороненої книжки): «Падіння стін і дзенькіт скла — життя, мов спалах полум'я!» — і разом з упевненістю, що він уже помер, з'явилося відчуття, яке він не раз спізнавав у дитинстві після батькових покарань: заспокоєння.

Потім він відчув, що кричить: «Ні!» — але голосу не було чутно.

Геннелл стояв біля столу і невідривно дивився на нього. Він був дуже блідий і намагався щось сказати:

— Це... це...

Кері нарешті опанував себе. Він одійшов од машини і раптом відчув, що весь тремтить.

— Заміновано,— сказав він.— Хтось поставив силове поле на максимум, а я різко ввімкнув.— Він прихилився до стіни й спробував погамувати третміння.— Як мені пощастило врятуватись?

Геннелл глибоко вдихнув.

— Очевидно, вони щось недоробили. Або ти не до кінця повернув ручку. Це ж треба! Вся та половина кімнати зникла — геть усе пропало, темрява! — мовив він, і його аж пересмикнуло.

Кері розглядав механізм.

— Так, ти маєш рацію, хтось тут поколупався. Але хто? — Він не став гаяти час на здогади: тих, хто хотів би спровадити його на той світ, більш ніж досить.— Папка,— сказав він.— Досьє, яке ти мені дав.— У голові промайнув спогад: документи з папкипадають, мов сніг, крізь дах і опускаються на підлогу якоїсь кімнати. Де вони тепер? У минулому? Чи в майбутньому? Він знову весь затремтів.

— Про досьє можеш не турбуватися,— сказав Геннелл. Він підібрався й знову став діловитим і зосередженим.— На щастя, є можливість узяти копію. Вперше бачу таку пастку. До певної міри — це комплімент тобі.

— Краще б без таких компліментів.

— Авжеж,— засміявся Геннелл.— Знаєш що, кінчай, досить із тебе на сьогодні. А я тобі надішлю резюме цих матеріалів додому.

— Гаразд.

— Скоріше кінчай цю справу, а там — великі канікули.

— Еге ж.

Кері почував себе таким стомленим, що, здавалося, він уже ніколи, до кінця життя, не зможе відпочити. Він узяв свій портфель, поклав у нього деякі папери і простяг руку по капелюху.

— А це візьмеш? — Геннелл показав на квіти.

— Ні.— Тепер запах троянд здавався Кері нудотним.

— То я їх ліквідую.

Геннелл вийняв квіти з вази і підійшов до часосховища. Відкривши його, він кинув квіти всередину, а тоді причинив дверцята і почав крутити ручки.

— Все-таки чудова це річ, досі не можу звикнути. У мене така машина вдома — працює краще за будь-який сміттєпровод. Як тільки вони подешевшають — побачиш, у кожного така буде. А там зроблять велику камеру, і ми зможемо подорожувати в часі.

— Так, напевне. Куди ти відправив квіти?

— Звичайно, в майбутнє. В минулі посилати небезпечно: мало що там може від цього змінитись. Я завжди все відправляю в далеке майбутнє.

— Ну, а там що буде, ти подумав?

Геннелл засміявся.

— Це вже нас не повинно хвилювати. Для нас важливе те, що відбувається нині.

Усе ще сміючись, він вийшов у коридор слідом за Кері.

Сутеніло, дув поривчастий вітер. Кері вийшов на вулицю і ступив на рухоме полотно дороги для пішоходів. Він надів окуляри, щоб захистити очі від густого смогу. Зараз принаймні можна було хоч дихати без респіратора. Піддавшись настрою, він вирішив пройтися до стоянки автомобілів. На широкому полотні дороги темніли постаті робітників, що поверталися додому. Більшість із них працювала у високих будинках, які громадилися з усіх боків і зачіпалися верхніми поверхами за чорне небо. Тепер і він приїднався до них: ще молодий чоловік середнього зросту з брунатним волоссям і обличчям, яке не можна назвати ні вродливим, ні негарним,— чоловік, що ніс у собі свій страх, наче гранату з висмикнутим кільцем. Зосередившись на просуванні вперед, перескаючи з повільних смуг на швидкісні і навпаки, він не давав собі часу на роздуми. Наприкінці полотна він переступив на вузький тротуар, яким майже ніхто не ходив, повернув за ріг, зупинився й машинально прислухався, чи міхто його не переслідує.

Споночіло. Мов стомлені світлячки, один за одним гасли вікна хмарочосів. І тільки фасад клубу «Суспільна Радість» був усе ще яскраво освітлений. Кері здалося, що будинок у вогні й що незабаром у цій пожежі згорить усе місто. Зі стомленим роздратуванням він відкинув цю думку, машинально відзначивши, що вона підривна.

Але його втома, забудькуватість — це вже підозріло. У його уяві раптом виникло видиво, можливо, занесене сюди вітром з пустелі, який почасти розвіяв смог: змії у канаві жалять одну одну, а остання змія вгризається у власний хвіст і ковтає сама себе...

Він здригнувся і викинув це видиво з голови. Раптом усе місто здалося йому тільки вузькою смugoю між морем і пустелею, між мертвими пісками і хаосом хвиль. Він ненавидів цей вітер.

Почулося постукування ціпка об тротуар. Мить — і мозок Кері прояснів, до нього повернулася звичайна холодна розсудливість. Прихилившись до стіни будинку, він намацав у кишені лазерний пістолет і став чекати.

Глухе постукування наблизжалось. Із-за рогу з'явився чоловік, що

йшов по тротуару, діловито мащаючи поперед себе білим ціпком. На голові в нього був закріплений апарат телегіпнозу: просто перед очима мерехтів крихітний екран.

Це був Робітник.

— Стій!

— Слухаюсь, сер.

Робітник зупинився і виставив перед себе ціпок, мов застигле щупальце, однаке телегіпнозу не вимикав. Дисциплінований, із задоволенням відзначив подумки Кері, але тону не пом'якшив.

— Чому так пізно на вулиці?

— Повертаюся з роботи, сер. Я маю дозвіл на працю, сер. По півгодини на день...

— Після того, як спноочіє, вам заборонено з'являтися на вулиці.

— Я маю дозвіл, сер. У мене дозвіл іти додому. Телегіпноз у мене працює, сер.

— Справді.— Кері взяв поданий Робітником папірець, поглянув на нього і повернув.— Не затримуйтесь. Скоро вийдуть Веселуни, Могавки¹ й Вогнедишні. Ви знаєте, що вони роблять із працеманами.

— Так, сер.

Робітник засунув свій папірець у кишеню і попрямував до пішохідного полотна.

Кері подивився йому вслід: ціпок стукотів тепер ще частіше, мерехтливий екран телегіпнозу повів Робітника в темряву. Кері відчув новий напад роздратування.

Не можна сказати, що він ненавидів тих, кого свідомі громадяни називали працеманами. На відміну від багатьох інших, він не вважав за потрібне згадувати про невдале повстання Робітників, підняте за право на працю і за скасування казарм, у яких вони жили, мов трутні, майже ціле століття. Революція захлинулась у власній крові, і відразу після того почався незаконний вихід із міст до Незайнятих Територій — неосвоєних і майже безлюдних земель, що лежали між густо забудованими узбережжями. Потім це переселення довелося припинити, оскільки система потребувала багато споживачів. Нарешті, щоб запобігти новій революції, вирішено було надати робітникам віддушину для їхнього почуття невдоволення — право інколи працювати.

Кері зінав, що це було мудре рішення. На відміну від Веселунів, які не розуміли проблем розвиненої економіки споживання, він не засуджував Інженерів за новий закон для Робітників. Навпаки, це був приклад тонкої Інженерної Політики. Але що турбувало його, то це підривні тенденції, закладені в самому процесі праці. Праця ніби являла собою критику Політичної Корпорації. Але критику, яку необхідно було дозволити. Цей парадокс не давав йому спокою.

Раптом він побачив, що, сам того не помітивши, звернув у парк. Щойно пофарбовані квіти відсвічували у світлі ліхтарів блідими тонами і ясними барвами основного спектра. Листя також нещодавно поміняли, і осінній набір стиха шелестів на вітрі.

Але Природа не приносila йому задоволення. Хромові лілеї поскрипували на вітрі, механічні білки невтомно збиралі пластмасові жолуді, світлячий фонтан райдужно виблискував неоновими краплями, та не давав благословленної, життєдайної вологи.

Тепер, коли смеркло, на доріжках з'являлися робітники парку: вони закривали квіти і вимикали білок. Один з них піднявся на дерево поруч із лавкою, де сидів Кері, і з металевого гілля почувся пташиний спів. Соловей, з радістю подумав Кері. Хоча він не був певен: можливо, це пересмішник або навіть (він напружив пам'ять) дрімлюга.

У невеличкий парк потроху сходились безробітні бродяги — ті, що не бажали ставати Робітниками і були на півлегальному становищі. Влітку вони наймалися на ще не заборонену роботу на якісь фермі.

що виробляла продукцію обмеженого споживання, а взимку полювали в горах. Бородаті, обшарпані, кожен з торбою за плечима, вони розстеляли під деревами свої ковдри і лаштувалися на нічліг. То там, то там спалахувала спиртівка, і вітер доносив до Кері запах цикорію і чаю, настояного на ячмені. Десь заграла гармонійка, і в темряві прокотилася мелодія блюзу, хоч така музика була заборонена. Проте Карапелі не з'являлися, бо парк був однією з тих свобод, які гарантували Конституція.

«А я волів би пити каламутну воду і очувати в хащах лісових...» Ця пісня, проста її невигадлива, боляче ріzonула Кері, урвавши його роздуми. На мить його огорнув нестерпний сум, і здалося, що блюз і запах кави несуть у собі якийсь жахливий зміст. Тужливе тъожкання — слов'я чи пересмішника? — свердлило йому мозок, мов краплі води у китайських тортурах. Якесь дике бажання — піти додому? бути дитиною? бути вільним? — розросталося в ньому, як одне з цих металевих дерев, розпускалося в його тілі холодними суцвіттями болю. Але водночас він відчував дивний спокій.

Потім гармонійка стихла: було чути лише, як безумно заливається механічна пташка. Кері нетерпляче труснув головою і пішов з парку.

З протилежного краю парку натовп бродяг слухав чергового вуличного промовця. Цього разу то був дідок зі скуйовдженім сивим волоссям і безумними очима провидця; говорячи, він вимахував довгою палицею.

— ...І це наш господь! Так, я знаю, є серед вас невдоволені, люди без віри. Не бажаючи визнати свою провину, вони сплять під залишими деревами, але сон їхній чутливий. Вони встають на світанні і йдуть із Міста глухими завулками; вони йдуть за пташиними зграями: навесні — на північ, восени — на південь, і кожен з них ховає де-небудь книжку — в дуплі дерева чи під мостом біля висохлої річки, — а в голові носить заборонену пісню або уривок якоїсь давньої історії. Так, я добре їх знаю, бо хіба в своїй грішній юності я сам не ходив по Місту, гордий своєю таємницею, чи не кидався знову й знову у вогненнє колесо земної спокуси? Душа моя блукала в пітьмі, як сьогодні ваші душі.

Всі дороги ведуть у Рим, і всі дороги ведуть у Місто проклятих. Можна увійти сюди крізь північні ворота — холодні ворота бездушного розуму; або крізь гарячі південні ворота похоті; або крізь примарні східні ворота себелюбства; або крізь західні ворота — ворота одвічної людської мрії про вдосконалення. Але навіть ці останні ворота є ворітами марнославства й гріха.

Адже добре відомо, що всяка дія — це тяжкий гріх. Співати — це марнославство, думати — це людська пиха. Кожна дія заражена пороком і нечестивими помислами. Хіба сам бог, створивши світ, не подав нам приклад марнославства? І це призвело до виникнення Страшного суду і Люцифера, який є суддя богові. Атож, господь мудрий, він усвідомив свою провину і сотворив собі диявола, що несе йому покарання, так само як нам дано Слідчих, Карапелів, Судову Техніку — щоб карати нас, спопеляти нас за гріхи наші!

Проповідник показав рукою на осяяну неоновими вогнями будівлю клубу «Суспільна Радість» і вигукнув:

— Що таке кара божа, як не всепожираюче полуум'я?

Слухачів стало багато. Промовець окинув поглядом натовп і заговорив далі. Його очі (на них не було захисних окулярів) палали пристрастю, і Кері здалося, що проповідник дивиться тільки на нього.

— Відмовтеся від бажань і вчинків, о браття! Відмовтеся від них, як від пісень, що їх краще забути, як від листів, котрі краще спалити, як від блудниць, що давали нам утіху замолоду. Бо наближається суд — перед нами Великий Обвинувач. Я бачу його: попереду залізні вершники, до вогнених коліс приковані фурії, а в небесах розпачливо скиглить великий птах. І ріki повняться кров'ю, і льодовики сповзають

із гір, бо настаз час, коли всяка любов — облудна, будь-який сон — кошмар. Прислухайтесь! Іде Великий Обвинувач — наш господь!

Проповідник показав кошавим пальцем у темряву поверх голови Кері. Раптом безумна пристрасть в очах старого змінилася страхом, і Кері мимоволі обернувся...

То були Карателі. Кері почув їхній по-дитячому веселий сміх, і в ту ж хвилину вони вийшли з темного парку і кинулись на слухачів. Виблискуючи при свіtlі ліхтаря, їхні кийки розміreno піднімались і спускались, глухо гупаючи по людських тілах. Чулися здушені крики, стогін потерпілих і сміх Карателів. Кері раптом усвідомив, що й сам він кричить, і зчепився з одним із Карателів, намагаючись відібрati в нього кийок. Засміявшиcь, Каратель рвонув кийок і замахнувся. Несподiвано вiн упiзnav Слiдчого: його обличчя насупилося, і рука з кийком опустилась.

— Ну от, зiпсували нам усю втiху,— похмуро буркнув вiн.

Керi вихопив у Карателя свисток і пронизливо засюрчав. Побoїще припинилось. Натовp розбiгся, окрiм десятка-двох, що лежали на землi або намагалися вidpovzti. Троє Карателiв теж лежали на брукiвцi, один — з перерiзаним горлом. А iншi стояли довкiла i реготали.

— Xто u вас старший?

— Я,— вidpoviв той самий, з яким зчepivся Keri.

— Шо все це означає? Xiba вам не вiдомо, що в парку iсnuє свобода слова?

— Mi iнcoli їm usipaemо. Bo вони нахабniютъ.

— Це порушення iнструкцiї!

— A кому до цього дiло? — посмiхнувся Kаратель, a решта вiбухнули смiхом.

— Наша робота — бити,— зрештою сказав один з них, посерйознiшавши.

«Господи,— подумав Keri,— nu що поробиш iз цими недоумками?»

— Zaimiться кращe nим,— сказав vіn, показавши на Kарателя з лерерiзаним горлом.

Останнi з бродяг, що слухали проповiдника, розповзлися в темрявi. Старий теж кудись зник.

Один з Kарателiв штовхнув носаком того, що лежав на брукiвцi. Mайже вiдрiзана голова смикнулась убiк, i всi засмiялися.

— Чорт забирай! — вигукнув Keri.— Якщо vi хотiли щось зробити, то чому не заарештували старого?

— Нема за що,— сказав старший Kаратель.— Vіn же тiльки каеться в своiх грiхах. I щодня вигадує щось нове. Kрiм того, vіn кращe вiд усiх говорить, коло нього завжди наговp — як от cьогоднi. A нам тут розвагa — vi розумiєte?

Keri нiчого не вidpoviв. Vіn повернувся й pішов gеть. Pозаду знову вiбухнув regit: Kарателi пiдняли tіlo.

Що за нескiнченний i приkriй день! Keri рушив навпростець до стоянки, знайшов свiй автомобiль, uзявся за ручку, прикрiплenu на kінцi змiє-голового енергознiмача, i вивi машину на дорогу. Встановивши енергознiмач на висотi одного футa вiд брукiвки, над lінiєю живлення, прокладеною в асфальтi, vіn пересвiдчився, що головка потрапила в силове поле i змiїна шия витяглась уперед, мов допалась до невидимого джерела. Tодi vіn сiв u машину, ввimkнуv автокермо i вiдкинуvся на спинку крiсла. Дорога до його будинку в передмiстi Сан-Францiско забere не менш як годину.

Розслабившиcь, vіn знову повернувся подумки до подiй дня, знову побачив перед собою дверцi часосховища, що мерехтiли iндикаторами, i до глибини душi вiдчув холод часу. Xто замiнував апарат? Геннелл?.. Ta nі, vіn не мав особливих пiдстав пiдозрювати Геннелла — просто вважав за необхiдne пiдозрювати всiх, a Геннелл перший спав йому на думку. Kрiм того, Геннелл mіг легше, nіж будь-хто iнший, зайти в його кабiнет.

Що він зівав про свого помічника?

Не багато. Геннелл — цинік. Він очолював відділи Слідчої Інженерної служби у всіх трьох округах Лос-Анджелеса, тобто займав посаду, пов'язану з величезною відповідальністю — майже такою, як робота самого Кері. Цинік? Про це слід пам'ятати.

З іншого боку, Геннелл тупуватий. Звичайно, у своєму ділі він фахівець, яких мало, і все-таки він тупак, позбавлений уяви, — коротко кажучи, не та людина, яка б могла мріяти про зміну системи, а тим більше ризикувати. Але він цинік. І шанолюбний. Чи може він за здрити становищу Кері? Чи не хоче сісти на його місце? А що, як існує куди могутніша організація, ніж він собі уявляв, куди небезпечніша, ніж такі нікчеми, як сьогоднішній Підозрюваний, ніж постійно невдоволені Робітники або такі підривні елементи, як його брат?

Кері намагався думати про свого брата цілком об'єктивно, як про неживий предмет. Він навчився так міркувати, коли проходив підготовку з Техніки Слідства, — для Слідчого це необхідний прийом, бо тільки розглядаючи Жертву або Підозрюваного як предмет, Слідчий звільняє себе від суто людської відповідальності по відношенню до нього.

І все-таки Кері не міг не злитися: це ж треба, щоб його рідний брат, — нехай навіть брат, якого він не бачив багато років, не шанував і навіть вважав, що він давно помер, — щоб саме він порушив рівновагу світу, в якому живе Кері! Подумати тільки — його рідний брат...

Попереду щось викотилося на шосе, яке тут, при під'їзді до Сент-Луїса, було майже порожнє. Він похолосив від страху, але тут-таки зрозумів, що перед ним. Не роздумуючи, він перекинув важіль на ручне управління і перевів машину на смугу поряд. Живий клубочок, засліплений світлом, застиг на мить посеред дороги. Та мить тривала дуже довго: потім звірок спробував утекти, але Кері трохи змінив напрям руху і майже відразу відчув удар, тріск кісток — машину кинуло вбік, але Кері одразу ж вирівняв її. Повернувшись на свою смугу, він знову ввімкнув автомат, і змієподібний енергознімач потягся до лінії живлення.

Відкинувшись назад, він раптом відчув утому, як напад хвороби. В уяві промайнув Підозрюваний, Геннелл, брат. До горла підступила нудота, і тут же згадалися квіти. І дружина. Всіх потрібно підозрювати, геть усіх.

Тепер йому було шкода задавленого кролика. Машина сповільнила швидкість: скоро Сан-Франціско. Кері ввімкнув телегіпноз і відчув, як нудота потроху відступає. Склавши руки на грудях, він і не помічав, що весь тримтить.

II

— А зараз, — мовив Голос, — послухайте так званий гімн стародавнього племені ірландців. Він називається «Чорнозадий ірландець» (певне, натяк на відмітну ознаку племені або якесь табу) і дає уявлення про музичний стиль, колись відомий під назвою «джаз».

Стоячи перед дзеркалом, Лулубел покривала своє гладеньке, знадливо біле тіло дрібним розсипом чорних і золотих леліток. Вона не-голосно щось наспівувала, тим часом як чистий і ласкавий Голос лився зі стін і стелі й заповнював кімнату, наче лапатий сніг. Пританьковуючи в такт уявній мелодії, вона повернулася до дзеркала спиною, тричі пестливо ляснула себе по сідницях і замислено подивилась на них, як ото старий генерал, що зробився письменником, дивиться на поле колишніх битв і уявляє собі розстановку сил у легендарні дні давніх кампаній.

Милуючись своїми щедрими півкулями, Лулубел пригадувала слова пісеньки з останнього журналу «Оперна техніка»: «Найбільше мистецтво — сховати мистецтво». Вона знову повернулася до дзеркала

лицем і зосередила увагу на острівці світлого волосся — символі її вже трохи перестиглої жіночості.

— Цей запис зовсім недавно виявлено нашими Інженерами Історії, і він ще не потрапив до числа заборонених,— пояснював голос зі стелі.— Отож слухайте без страху, щасливі жителі нашого славного передмістя Сан-Франціско! Композицію виконує група примітивних музичних інструментів під керуванням Турка Мерорі — поета, який жив у нашому передмісті в ті похмурі часи.

Лулубел торкнулася пензликом свого живота і поглянула в дзеркало. З пупка на неї дивилося фантастичне око, ніби квітка з чаші лотоса. Задоволено підморгнувши до того ока, вона взяла другий пензлик і перекреслила свій лівий бік чорною стрілою. «Годиться»,— подумала вона, критично глянувши в дзеркало, і провела вгору по правому стегну вигнуту жовту стрілу. Кінці стріл рішуче вказували в одну точку — наче план оточення ворожого війська на стратегічній карті. Лулубел ще раз оглянула себе і лишилася задоволена.

Потім вона натягла чорні панчохи і взула скляні черевики з шестидюймовими підборами. Тоді взяла сукню — прозору павутинку, мереживо з примарного серпанку. Вона знову подивилася в дзеркало, водночас дослухаючись до дивної, тривожної музики. Під тонесенькою сукнєю її тіло світилося, наче місяць крізь прозору хмаринку, лелітки мерехтіли й підморгували, кольорові стріли. вказували напрям наступу.

— Непогано,— зітхнула вона, але раптом їй стало сумно, і всі ці новітні вигадки Інженерів Моди здалися недоречними. До того ж у неї заболіли ноги.

— Może, йому сподобається,— сказала вона голосно.— Może, я недаремно старалась.

Вона вийшла з кімнати, налила собі випити і кинулася навтіки від музики, яка хвилювала її своєю тugoю і громом ударних інструментів,— через невеличке подвір'я, де все було механізоване і скрізь блищав хром, але в закутку цвіла одна напівлегальна герань. Сай Левін, який розсівся у шезлонгу, під світильником, що випромінював м'яке розсіяне світло, аж присвистув, побачивши її.

— Яка кр-раса! — промовив він. Потім звівся на ноги, високий, ставний, і поглянув на її зірочки та стріли.— Моя географія кохання.

— Що-що?

— Це я про тебе. Про оті стріли та все інше. Я процитував одного давнього поета.

— А, ти про це...— І Лулубел сіла навпроти нього.

— Ти справді дуже гарна.

— Сподіваюся, що так.— Вона зітхнула.— Поки нафарбуєшся — з нудьги помреш. Але ж сьогодні Клубний вечір. Взагалі-то..., Як на мене, краще бути щасливою, ніж вродливою.

Левін здивовано скинув на неї очима.

— Бути щасливою — це твій обов'язок,— мовив він.

— Знаю,— відказала Лулубел.— Нудно все це.

— Дивні міркування для Веселої Дівчини.

— Та в тому-то й річ, що я вже не Весела Дівчина. Я — дружина. В усякому разі, вважаюся дружиною. Але що це має означати? Має ж воно щось означати?

— Раніше це щось означало.

— Так, але що? Я думала, це... ну, не знаю що... Знаєш, як ото хочеш чого навчитися, і відразу не виходить, але тому воно й подобається тобі, що важко. Ти коли-небудь катався на лижах?

— Катався.

— Ну то це, мабуть, як лижні перегони.

— А може, в цьому й річ? Ось ти зараз не в своїй тарілці, то, може, саме через ті труднощі, про які ти говориш?

— Гм...— Вона подумала і зробила гримаску.— Ні, не думаю.

У тебе є щось випити? Може, мені набратися? Ти хочеш сп'яніти, Саю?

— Я вже й так п'яний. Але, мабуть, треба випити ще. Усе ж таки Клубний вечір.

— А де Кларабел? — спитала вона.

— Одягається. Та ось і вона.

З будинку вийшла висока рудоволоса дівчина, взута у високі чобітки, з кількома разками намиста на ший.

— Привіт, Лулубел. Уже готова? — Вона підійшла до шезлонгів і поставила на столик тацю, яку несла в руках. — Хочеш випити?

— Хочу.

— Ти дуже елегантно роздягнена, — сказав Сай.

— Усе для коханого чоловіка. Подобається?

Кларабел зробила повільний пірует, і Сай ляснув її по голій сідниці.

— Ох, любчику! — вереснула вона. — Ми їм сьогодні покажемо!

— Налий-но нам, — сказав Сай.

— Скоріше б Джонні приїхав, — озвалася Лулубел.

— Як він себе почуває? — спитав Сай. — Я його останнім часом зовсім не бачу.

— Він зайнятий. Дуже зайнятий. Я сама його майже не бачу. Часто навіть на ніч залишається в місті й працює. А коли й приїздить додому, то зовсім знесилений.

— Повези його кудись відпочити, — сказала Кларабел. — Бо що то за життя!

— Він не поїде.

— Тоді сама поїдь.

— Випробуваний рецепт Кларабел, — втрутівся Сай. — Аба випий, або їдь відпочивати. — Він простяг ій свій келих і, чекаючи, поки його наповнять, узяв зі столу блокнот.

— Саю, а що ти робив, коли я підійшла?

— Писав. — Він підняв блокнот. — Ось як це робиться. — Діставши з кишені олівець, він став черкати ним на папері.

— А хіба нема для цього друкарських машин?

— Є, звичайно. Для телегіпнозу і такого іншого. Але я дніми отримав перепустку в бібліотеку — мені як письменникові належить. Посидів там і згадав, що колись це робили в такий-от спосіб. Дай, думаю, спробую.

— Ну, і як, цікаво?

— Важко. Треба спочатку все придумати, а тоді записати. Зовсім інша річ, коли працюєш із машиною: ти щось відчув — вона з цього зробила сюжет, або ти дав сюжет — вона вклала у нього почуття. А тут усе треба самому.

— Ось який у мене чоловік! — вигукнула Кларабел. — У нього все не як у людей. Така діяльність і заборонена до того ж. Адже нею займалися давніше, ніж двадцять один рік тому?

— Нею займалися багато століть. Але вона не те щоб зовсім заборонена... В усякому разі, Лу не викаже мене.

— Неодмінно викажу, — озвалася Лулубел. — Як тільки Джон повернеться, я... — Раптом вона відчула, що Сай не жартує. — Та ти що, Саю...

— Ти мене не викажеш, я знаю, — мовив він, поплескуючи її по чорній ажурній панчосі. — Не викажеш, ні.

— Але Джон ніколи...

— Звичайно.

— Твоя рука вже на стегні моєї найближчої подруги! — вигукнула Кларабел. — Що ж буде далі?

— Далі ми вип'ємо, — сказав Сай.

— А що ти писав? — запитала Лулубел. Вона простягла свій келих. Ій захотілося сп'яніти. Щоб не думати про те, що він сказав.

— За весь час, поки я тут сиджу, я написав тільки один рядок.

Пригадав із якоїсь давньої книжки — і все намагаюся збегнути, з чим це може поєднуватись. То був, здається, цілий вірш, але що далі — я геть забув.

— А що це за рядок?

— «Було ягнятко в Мері»¹. А далі не пам'ятаю. Щось у риму. Ось сиджу й думаю.

— «Було ягнятко в Мері», — повторила Кларабел. — Не забувай наливати дамам. Хочеш іще?

— Дякую, — відповіла Лулубел. — Як добре, мабуть, бути письменником!

Вона взяла келих і почула, що в її домі задзвонив телефон. Поставивши келих, вона побігла через освітлене подвір'я. Сай провів поглядом її біло-золотисту постать.

— Гарне тіло, — промовив він.

— Гарне тіло з тобою поруч, — сказала Кларабел. — Тобі захотілося того, Саю?

Сай Левін перекинув на ній кілька намистинок, наче додавав на рахівниці.

— Та ні, я мав на увазі зовсім інше.

— Я теж мала на увазі інше. Раджу тобі не забувати, що він — Слідчий. Я знаю, тут наш Дім, Сімейне Богнище і все таке інше, але все ж таки не забувай.

Не минуло й хвилини, як Лулубел знову з'явилася на подвір'ї.

— Дивно, — сказала вона.

— Що дивно?

— Я думала, це Джонні. Голос такий, як у нього. А виявилося, то його брат.

— Хіба він має брата? — спитав Сай.

— Авжеж. Тільки я думала, що той давно помер. Дуже дивно... — Лулубел похитала головою.

— Випий, — сказала Кларабел.

Лулубел одним духом спорожнила келих, і тут усі троє почули протяжне виття машини та скрипіння дверей гаража, які автоматично відчинялися.

— Джонні приїхав! — стрепенулася Лулубел.

Вона підхопилася й кинулась до будинку, але раптом повернулась, налила собі ще і швидко випила. — До вечора! — гукнула вона й побігла через моріжок.

— Мисливець уже вдома², — виголосив Сай.

Вони з Кларабел дивились, як мерехтять лелітки на тілі Лулубел, яка бігла по траві.

Кері звернув до свого будинку. Машина подала звуковий сигнал, і двері гаража розчинилися. Кері підвів зміїну голову до атомного акумулятора, щоб зарядити батареї для ручного управління, і через те на хвилину затримався, перш ніж зайти в дім.

Він уже почував себе краще. Дім, Сімейне Богнище — привілей вищих державних службовців і дуже багатих людей — був цілковито його володінням і, повертаючись додому, він щоразу переживав відчуття полегкості й безпеки. Слухаючи, як машина з тихим свистом усмоктує в себе енергію, він чекав, що й тепер з'явиться це відчуття, але воно не з'явилося. У теплому вечірньому повітрі розливалося щебетання механічної пташки, а з репродуктора долинав шерех листя і сюрчання цвіркунів: усі ці звуки він замовив і оплатив, але сьогодні вони не давали йому втіхи. Він сподівався, що Лулубел пішла до когось зі своїх подруг: Кларабел, Анабел, Мейбел, Мірабел — чи не все одно. Йому хотілося побути самому. Йому хотілося — тепер він це зрозумів — заснути

¹ Перший рядок англійського дитячого вірша.

² Неточна цитата з вірша Р. Л. Стівенсона «Реквієм».

й проспали цілий тиждень. Кері торкнувся пластинки, двері розчинились, і він зайдов у свій дім.

— Любчику!

— Ти п'яна,—сказав він і зробив над собою зусилля, щоб не випрочатися з її обіймів.

— Звичайно, я п'яна,—відповіла Лулубел і знову цмокнула його в губи.—Хіба чесному Споживачеві не належить напиватися після заходу сонця? А тим більше в Клубний вечір.

Тихо застогнавши, Кері дав посадити себе в крісло, дозволив зняти з себе черевики та міський одяг і вклести собі в руку келих.

Кері слухняно випив, відчуваючи десь усередині приглушене трепетіння, наче ото підводний вибух. З пупка Лулубел на нього байдужно дивилось велике око — примарний корабель на білому озері її живота. Спиртне вже подіяло. Кері із серйозним виразом підморгнув до того ока. Лулубел підійшла й сіла йому на коліна. Її пальці перебігли по його голій спині.

— Любчику, проб'еш мій квиточок?

— Лу, хай тобі біс, я ж тільки-но увійшов.

— Зроби мені приємність, любчику!

— Потім.—Він відсунув її і підвівся з крісла.—Потім. У нас і так активний баланс.

— Уже ні. І крім того, кохання — це втіха!

— На все свій час,—відребав Кері.—А що ти маєш на увазі своїм «уже ні»?

— Поглянь на лічильник Сексбанку, якщо не віриш.

Кері підійшов до Сексбанку. Апарат стояв біля вхідних дверей. З правого боку стирчав довгий важіль, а на передній панелі було дві опізнавальні пластинки для відбитків великого пальця з написами «Він» і «Вона», за склом — кілька вузьких барабанів, а зверху два скляні віконця й напис: «Рахунок». Поруч — місяць, число і час. Дев'ятнадцять годин двадцять три хвилини, машинально відзначив Кері. Рахунок в обох віконцях був нульовий.

— Не розумію,—пробурмотів він.

— Чого, Джонні?

— У нас же був актив!

— Був — минулого тижня. Але час іде. На цілий тиждень ніякого активу не вистачить.

— Якого біса, та ж тільки вчора ввечері...

— Ти про що? Учора ввечері тебе не було вдома.

— Не було вдома! —На мить його охопив той самий жах, що й після вибуху часосховища, горло здавило невидимим джгутом, а в роті з'явився кислий присmak страху.

Він сів і взяв із рук Лулубел повний келих.

— Не було вдома?

— Дві ночі підряд. А що таке? Що з тобою?

— Я забув.

— Забув... Любий, ти забагато працюєш. А я весь час сама. Думаєш, мені приємно, що ти не приїдиш додому на ніч?

— Скорі це закінчиться,—сказав він, думаючи про інше.—Скажи, а минулого тижня було таке?

— Авжеж, було. Двічі у вівторок, здається..., чи в середу. І в п'ятицю. Ти хіба не пам'ятаєш?

— Так, так. Тепер згадав.

— Ти забагато працюєш,—повторила Лулубел.

— Ну гаразд. Я піду одягнуся. Сьогодні Клубний вечір. Треба іти до клубу.

— Авжеж. Але ти справді не хочеш трохи повправлятися, любчику?

— Ні.—Він був надто стомлений, щоб розізлитися. Просто повернувся й пішов у спальню.

- Слухай, я й забула. Дзвонив твій брат.
- Брат?
- Атож. Сказав, що він — твій брат. Я, чесно кажучи, здивувалася. Не знала, навіть, що в тебе є брат, думала, він давно помер.
- У мене немає брата. Я не вважаю його братом. Коли він дзвонив?
- За кілька хвилин до твого приїзду.
- Ти напилась і нічого не тяминиш. То я дзвонив.
- Джонні, ти з глузду з'їхав!
- Я подзвонив тобі з автомата. Мені здається, що подзвонив. А що він сказав?
- Просто спитав, коли ти приїдеш. Чого ти так розхвилювався? Щось сталося?
- Hi,— стомлено відповів Кері.— Нічого. Але вони не хочуть дати мені спокій.
- Хто?
- Не має значення. Мабуть, я добряче видихався. Усе забуваю. Днями купив квіти. І забув про це.
- Może, тобі поговорити з Психоматом?
- Ти чудово знаєш, що я не терплю цю кляту машину!
- Джонні!

Тут він закричав на неї: цілий потік непристойної лайки, яку він чув ніби збоку, анітрохи не дивуючись і з глибоко прихованим задоволенням спостерігаючи подив Лулубел — і що ще? Відразу? Ненависть? Жаль? Нараз він замовк.

— Пробач, Лу,— мовив здавленим голосом. Щось мучило його — сором? провина? — щось невідоме й важливе, наче образ із кошмару.— Мені й справді потрібен Психомат. А ти й не знала, що твій чоловік здатен поводитись, як підбурювач? — Він спробував посміхнутись.— Чи як брутальна тварюка?

— Та пусте.

Здавалося, вона зараз заплаче; тоді він повернувся й пішов у спальню.

Підійшовши до дверей Психомата з його рядами кнопок, він піремкнув апарат з автоматичного управління на ручне, бо не хотів, щоб еліксир правди позбавив його ясності думок. Він рідко вдавався до цього засобу: сама думка про таке випробування лякала його.

Тільки-но він увійшов, як увімкнулася синя лампа, і канапа здалася йому острівцем у морі штучного світла. Він ліг, і прибрав пози плода в материнській утробі.

— Благослови мене, отче,— почав він і скоромовкою проказав далі обов'язковий текст ритуального вступу: — Коли я був маленьким...

Завчені слова, мов камінці, відскакували від стін крихітної кімнати. Дивлячись на кругле біле обличчя-індикатор, він відчув, як нервова напруга починає спадати.

— А тепер розкажіть про вашого брата.

Він зразу навіть не збегнув, що запитання поставила машина,— це було так несподівано, що він розгубився. Нарешті, зібравшись із думками, він відказав:

- Hi.
- Тоді навіщо ви про нього згадали?
- Я про нього не згадував!
- Вибачайте, ви хочете прослухати запис?
- Hi! Тобто... до чого тут мій брат?
- Вибачайте, це я повинен з'ясувати.
- Це державна таємниця.
- Вибачайте, від Механічного Сповідника не може бути таємниця.
- Я закінчу сеанс,— сказав Кері й сів на канапі.— Щиро жалую...— почав він монотонно декламувати «Акт каяття».

— Вибачайте, але ви кажете неправду.

Кері почув тихе клацання і побачив, як у синій півсутні від стіни поповзло механічне щупальце. Він зіскочив з канапи, але стіни, здавалося, зсунулись: у цьому звуженому просторі тікати було нікуди.

— Вибачайте, але це необхідно. Це не боляче.

— Годі! — крикнув він.— Облиш!

Кері заверещав, хоча у глибині свідомості пам'ятав, що стіни кімнати абсолютно звуконепроникні. Мов людина, розіп'ята на хресті, притиснувся він до стіни й дивився, як щупальце навпомацки шукає його. Потім зняв один черевик і навідліг ударив.

Щупальце відповзло, наче в замішенні, а тоді знову почало полювати за ним, обмацуєши канапу.

— Вибачайте,— сказала машина,— але це заради вашого ж добра. Ви змушуєте мене...

Кері щосили пожбурив черевик у молочно-біле обличчя-індикатор. Задзвініло скло, синє світло погасло, і в темряві він почув слабке механічне зітхання; щось тихо цокало, завмираючи, наче десь билося скляне серце. Принишкнувши в могильній тиші і непроглядній темряві, Кері прислухався, як шукає його, скречочучи і натикаючись на стіни, змієподібне щупальце. Потім усе стихло.

Трохи згодом, весь третячи, він дістав з кишені олівець-ліхтарик і ввімкнув його. Вузький промінь освітив щупальце. Воно лежало на підлозі. Довгі пласкі щелепи були розтулені, і в них поблискували, мов ікла, голки шприців. І машина, її щупальце були безжизні, але Кері охопив напад гніву й страху; він підняв з підлоги черевик і несамовито накинувся на мертвий механізм, наче на живу змію,— бив його, вдавлював у підлогу. Потім його занудило. Коли блювота припинилась, він сів на канапу й спробував погамувати дрож. Що сталося, чому машина знавісніла? Сама вона була на це нездатна. «Хто?» — питав він себе майже в розpacі, думаючи її про часосховище. Хто? Хтось же запрограмував машину — але хто? В одну мить крізь багряний сірпанок ненависті в голові пронеслися всі, кого він міг запідозрити, кінчаючи Левіним — його сусідом. Але в чім причина? Ні, це не Левін, вирішив він, намагаючись думати про нього холодно й неупереджено, як про неживий предмет. У всякому разі, малоймовірно, якщо тільки Левін не учасник змови. Геннелл? Минулого тижня він приходив до них у гості. Брат?.. Так чи так, а все це тільки здогади. Розмірковуючи з професійним автоматизмом, він тимчасово відкинув усі припущення за браком прямих доказів. Лулубел? Добра, дурненька, вродлива, дорога й шикарна дружина, колишня «зірка» серед Веселих Дівчат, вона, як йому здавалося, взагалі нездатна була мислити. Хто ж тоді?

У нас це в крові, подумав він, усіх підозрювати. Небезпека здавалася жахливою і неподоланною. Він уявляв, як дух заколоту розтікається в часі і заливає небокрай, як ото міріади мерехтливих зірок.

«Хто мені допоможе? — запитував він себе із мукою в серці.— Хто допоможе?»

Але ні в чорній пітьмі Психомата, ні в сутіні власної душі не знаходив відповіді.

— Давайте не підемо в Кімнату Непристойностей,— сказала Кларбел.— Це для міщен.

Вони були в клубі, на протилежному березі затоки. Наблизжалася північ.

— Ходімо куди завгодно, тільки б сісти,— стомлено сказав Кері.— Мене вже ноги не носять.

— В Кімнату Перегонів,— запропонувала Лулубел.— Адже це ти любиш?

Вони пішли в Кімнату Перегонів. То була велика зала, збудована у вигляді чаші амфітеатру, яку вгорі оперізувала гоночна доріжка. Чергові перегони щойно розпочались: від мініатюрних машин вимага-

лось витримати максимальне прискорення. Вони з оглушливим виттям і скретом пролітали по колу. Ідучи до одного із столиків посеред зали, Кері напружився, чекаючи неминучого зіткнення. Він досі не міг звінкнути до цього видовища.

— Коли в давнину винайшли циклотрон, нікому, мабуть, і не сниться, що його прилаштують до гонок,— сказав Левін.

— Авжеж,— відгукнувся Кері. Йому не хотілося заохочувати Левіна до чергової «літературної» розмови.

— А то придумали б, як зменшити шум,— додав Левін, морщачись від дедалі гучнішого ревіння.

Вони спостерігали, як машини збилися на віражі, розтяглись по треку, знову збилися докупи. Раптом пролунав тріск розбитого скла і пластики, потім два коротких удари, мов сокирою різника,— і стіна розлетілася на рожеві скалки. Машини з ревом вилетіли на пряму і зупинились.

— Ну, з цим усе,— зітхнула Кларабел.— Пити всі будемо?

— Мабуть, усі,— сказав Кері. Йому страшенно захотілося написати до нестями, але він боявся, що нічого не вийде, бо його вже й так нудило від випитого раніше. Він натиснув кнопку автоподавальника, і поруч з його кріслом з'явився бар. Та від самого запаху спиртного його занудило ще дужче.

— Джонні, ти не пий, коли не хочеш,— співчутливо сказала Лулубел.— Ми твою порцю розділимо.

Її співчуття роздратувало Кері. Він помітив, що Левін старанно відводить погляд.

— Я вже якось дам собі раду,— мовив він крижаним тоном.— Подбай про себе саму.

— Слухай, друже,— втрутилася Кларабел,— навіщо тобі це пити? Краще прийми наркотик.

Вона помахала рукою, і до їхнього столика підійшла висока блондинка, в чиєму вбранні бракувало верхньої частини, а як придивитися ближче — то й нижньої. На шії в неї на сріблястих ремінцях була підвищена невелика таця зі шприцами, люльками, коричневими гранулами й білим порошком.

— Ні,— сказав Кері.

— Погоджуйся, це ж таке чудо! — умовляла його Кларабел.

— Зілля — вищий сорт,— мляво промовила блондинка.

— Прийми героїну, хлопче,— сказала Кларабел.— Так щоб трохи пройняло.

— У мене є травичка є,— сказала блондинка.— І опіум.

— Ні-ні,— урвала її Кларабел.— Нам треба швидше.

Вона присунулася до Кері й почала засукувати йому рукав. Левін із цікавістю спостерігав за ними. Кері відчув, як напружилась Лулубел, бачив неспокій у її очах.

— Ет, чого там! — сказав Кері.— Давай!

Блондинка запалила невеличку спиртівку, взяла шприц і трохи білого порошку. Кері поліз у кишеню по гроші.

— Ні,— зупинила його Кларабел,— я пригощаю.— І кинула на тацю банкноту.

— Бажаєте до потьмарення? — чимно поцікавилася блондинка.— Чи тільки так, збадьоритися?

— Ну, не до нестями ж,— відказала Кларабел.

Блондинка обгорнула руку Кері джгутом. Від порушення кровообігу трохи запаморочилось у голові. Укол — і голка ввійшла у вену.

— Розслабся, хлопче! — вигукнула Кларабел.— Ну!

На мить йому здалося, ніби пішов сніг; потім стало приємно й затишно.

Клубний вечір був сталою традицією. Як вона зародилася, ніхто достеменно не зізнав. З формального погляду відвідування клубу не було

обов'язковим, проте воно вважалося невід'ємним складником «нового способу життя», отож не піти означало серйозну провинність, серйознішу навіть, ніж порушення якогось формального розпорядження. Сидячи в Кімнаті Перегонів і слухаючи базікання Лулубел та подружжя Левінів, Кері почував себе в ролі поблажливого спостерігача. Все йому здавалося приємним і милим: Завдяки наркотику він уперше тішився тим, що раніше вважав обов'язком. Раптом наркотичне марево потемніло: щось таке невловне — спогад? невиконаний обов'язок? — зубним болем відгукнулось у свідомості.

— Слухай-но,— раптом звернувся він до Левіна,— в тебе ніколи не було ускладнень з твоїм Психоматом?

— Ускладнень? — Левін здивовано звів брови.

— Ускладнень! — пирхнула Кларабел.— Та мій чоловік довів ту машину до сказу. Так замучив автомат своїми проблемами, що той відмовився працювати. Уявляєте, довелося нашого Психомата віддати на психоаналіз!

— А це, до речі, коштує не дешево,— докинув Левін, зосереджено крутячи свій келих.

— А в чім річ, Джонні? — запитала Лулубел.— Щось сталося?

Знову Кері побачив у її очах приховане занепокоєння — чи, можливо, страх? Це було нестерпно.

— Та ні, нічого! — відрубав він.

— Швидко ж ти прочумався, хлопче,— сказала Кларабел.— Хочеш іще?

— Нічого я не хочу.

— Містер Кері?

— Так.— Він здивовано подивився на Веселу Дівчину, що підійшла до них.

— Вас просять зайти до Кімнати Побачень.

— Он як! — вигукнула Кларабел.— Побачення, Хтось зітхає за тобою.

— Я нікуди не піду.

Кері ніколи не любив тих Кімнат Побачень та пов'язаних з ними ритуалів. А тепер до роздратування додалося й почуття ніяковості.

— Невже ти змусиш ту бідолашну страждати цілу ніч? Це не по-дженртльменському,— сказала Кларабел.— Іди підкинь їй грошенят у банк.

— Хай спочатку у свій банк підкине! — із запалом вигукнула Лулубел.

Кері з подивом поглянув на неї і побачив у її очах гнів та образу. Неймовірно, але вона зараз заплаче, подумав він, і відчуття своєї влади над нею охопило його.

— Вас запитує якийсь чоловік,— сказала Весела Дівчина.

— Це Геннелл,— сказав Кері.— Він, певне, здогадався, що я тут, і хоче мене про щось повідомити.

Він швидко підвівся — знову спокійний і певний себе, поглинutий знайomoю стихією професійних проблем. Тепер йому стало шкода дружину; він з доброю усмішкою сказав: «Пробач, Лу», — і пішов слідом за дівчиною через залу.

Під емблемою клубу «Суспільна Радість» — «Ми задовольняємо» — стояла ще одна Весела Дівчина. Коли підійшов Кері, вона машинально запитала: «Хлопче, проб'єш мій квиточок?» — але той нічого не відповів і крізь збудливий ароматекс-еліксиру пірнув у темряву, сповнену палким шепотінням і хтивим сміхом, до вказаної йому кабіні.

Він нікого там не побачив, проте не здивувався: було б дивно, якби Геннелл сам з'явився до клубу. Сівши на ліжко (інших меблів у кабіні не було), Кері ввімкнув аудіосистему.

Спочатку він не почув нічого, потім — тихий шепіт. Це все-таки не Геннелл, з подивом і роздратуванням подумав він, а якась жінка. Як це часто буває, вона шукає зустрічі з ним, але не хоче назвати себе.

Або надто скромна, або надто розбещена — любителька таємниць. Кері збільшив гучність до максимуму. Але це мало допомогло. З аудіосистеми й' далічувся шепіт, хіба трохи голосніший. Сидячи в густих штучних сутінках, Кері дослухався до нерозіривкої скоромовки — у ній, як йому здалося, звучала неприхованна ненависть. Він нахилився ближче, намагаючись розрізнати слова, і раптом зрозумів, що з апарату ліне потік лайки й кожна довга тирада закінчується здавленим «Я тебе вб'ю! Я тебе вб'ю!» — а потім знову лайка, і знову погрози.

— Хто ви? — несамохіть вигукнув Кері, але у відповідь почув усе той же безтязмний непристойний шепіт і страшні погрози, а на екрані не видно було нічого, крім розмитих обрисів: хтось навмисне вивів з ладу відеоканал, щоб лишитися невідомим. Кері із злістю вимкнув аудіосистему.

Приголомшений, весь у поту, він довго сидів на місці, силкуючись думати. Щось у тому голосі здалося йому страшенно знайомим, хоч то був тільки шепіт. Брат?.. Кері розумів, що хапається за очевидне, і спробував зважити інші можливості. Іх було небагато. Завіса таємництва, яка приховувала роботу Слідчого, робила його невидимим для всіх, крім дуже вузького кола людей. Хто його знає? Хто може бажати йому погибелі? Геннелл-кар'єрист? Потім, згадавши Психомат, він подумав про Лулубел. І про подружжя Левінів.

Але навіщо їм потрібна його смерть? Він звик до різних виявів антисуспільної змови, звик до цинізму й легковажності своєї дружини, своїх приятелів і знайомих. Але той шепіт — зовсім інше, він був пройнятий надто палючою ненавистю, надто пристрасним бажанням знищити його. Він ще раз перебрав подумки всіх підозрілих, додав Посередника, з яким у нього були колись неприємності, і жалюгідного Свідка, що осоромився на останньому слідстві, і одразу ж відкинув обох.

Він знову подумав про брата. Такий дивний шепіт, така знайома інтонація, наче його власний голос уві сні. Він відчув, як повертаються роздратування і злість, які душили його дорогою додому. Його обурював брак здорового глузду й елементарної логіки у всій цій історії. Якщо людина займається підривною діяльністю, то нехай робить своє діло й даст змогу йому, Кері, робити своє — ловити й карати таких людей. Навіщо ж долучати сюди особисті порахунки?

Проте в даному разі доведеться і йому зводити особисті порахунки. Або він спіймає когось і вб'є — або ж уб'ють його. Дійшовши такого простого висновку, він одразу заспокоївся й повернувся до його столика.

— Усе гаразд? — лукаво посміхнулася до нього Кларабел.

— Це був Геннелл?

— Ні, Лу. — Він знову побачив, як очі її спалахнули гнівом — а може, ревнощами? — і знову здивувався: досі йому й на думку не спадало, що хтось може ревнувати його. — Це пов'язано зі справою, яку я розслідую.

— Щось новеньке? — запитала Кларабел.

Всі промовчали. Левін не дивився на дружину: здавалось, уся його увага була зосереджена на підготовці до чергового зайдзу в перегонах.

— Ну от, знову не те ляпнула, — весело защебетала Кларабел. — Хіба не дурна? Ходімо, Лу, подивимося на «російську рулетку». Сьогодні грає фіналіст — ставить п'ять проти одного. Ти його бачила? Він Робітник, але симпатичний! Кажуть, він просить статус громадянства — замість призу, якщо виграє. Але він, звичайно, не виграє. Ходімо, люба.

Кері пропів їх поглядом і рвучко обернувся до Левіна.

— То що там із Психоматом?

— А що із Психоматом?

— Він у тебе зіпсувався?

— А, ти про це... — Левін наповнив свій келих і відхилився на спинку крісла. — Так, зіпсувався. Клара тобі все правильно сказала. Не витримав нервової напруги. Ото вже я зрадів!

— Він не намагався... ну, як тобі сказати... напасти на тебе? Зробити тобі силоміць ін'єкцію?

— Ні. Ти куди це хилиш, друже?

Левін, здавалося, цілком витверезів. Він пильно глянув на Кері.

— А ти не чув, таке буває?

— Здається,— не зразу відповів Левін.— За особливих обставин. Якщо машина визнає це необхідним.

— Я не чув нічого подібного. От я й подумав, чи не підкрутив хто-небудь мою машину. Скажімо, жартома.

— Погані жарти,— сказав Левін.— Але іноді вони самі псується. Маленькі радощі нашого часу.

— Що ти маєш на увазі?

— Ти не помічав, як усі радіють, коли псується хитромудра машина? Або коли хто-небудь перестає бути машиною і стає схожий на живу людину?

— Я тебе не розумію,— відповів Кері. Він виявив, що знову може пити, і вже пригублював другий келих. Спиртне у сполученні з утомою викликало приємну розслабленість: шум і голоси Кімнати Перегонів здавалися далекими й нереальними.

— Ми живемо в машинізованому суспільстві,— провадив Левін.— Ми використали його можливості майже до кінця: підкорили собі простір і якоюсь мірою час, створили економіку, де машини й машиноподібні люди взяли на себе наші функції, навіть думки й почуття. Але, по суті, людина не хоче бути машиною. Вона прагне бути людиною, хоч і не завжди розуміє, що це таке. Тому, коли машина псується, ми щасливі, ми радіємо потай, так ніби це лестить нашій людській природі. Ми схильні помилатись, і коли помилилась машина, ми кажемо: «Ага! І в неї є вразливі місця, як і в нас». І ми думаємо — бодай якийсь час,— що ми господарі машини, а не її раби.

— Але ж ми зобов'язані бути її рабами! У Інженерів Соціології є таке правило: «Людина — це придаток машини».

— Правило таке є, тільки воно нікому не до вподоби.

— І тобі теж?

— Джоне,— сказав Левін,— ми з тобою давні знайомі і, можна сказати, навіть друзі. Але на це запитання я не відповім. Хай там що, а ти — Слідчий.

— Ти міг би відповісти мені як другові.

— У високомашинізованому суспільстві особистість людини замінюються її функцією. Так що ти насамперед Слідчий. І відповідати я тобі не буду. Крім того, це пусті балачки. Я тобі розповідав про те, що в давні часи назвали б філософією або психологією поведінки в машинізованому суспільстві. Все це, звичайно, не збігається з моїми власними переконаннями.

Кері чув глузливі нотки в його голосі, але в своєму сп'янінні не звернув на це уваги. Його не стурбував навіть принципово шкідливий зміст почутого.

— Балачки — то й балачки,— сказав він.— Давай-но просто поговоримо.— Його раптом потягло на філософію.

— То висловлююся,— заохотив його Левін.

— Розумієш, Саю, ти помилився в найістотнішому. Людина хоче бути придатком машини. Образно кажучи, вона хоче триматися за її спідницю. Таке бажання людини, я Інженери Політики давно це відкрили: Людині ні до чого бути вільною, бути самою собою. І, власне, що це означає — бути самим собою? Людина боїться пізнати саму себе. Можливо, вона — ніщо, порожнє місце. А може — щось видатне. Але ж і те, як те однаковою мірою страшне. Навіть якщо тобі судилося бути чимось видатним, то який жах, яка мука — намагатися виправдати це призначення! Ні, краще вже залишатись рабом машини.

— Припустімо,— сказав Левін.— Але якщо ти маєш рацію, то чому ж тоді людині все це таке ненависне? Навіщо нам Слідчі, Карателі,

Карний відділ і все таке інше? Телегіпноз, Клубні вечори... Всі інститути нашого суспільства покликані або карати людину, коли вона виражає своє невдоволення діями, або розчинити це невдоволення, перш ніж воно вилеться у вчинки. Хіба не в цьому суть освіти, психоматів, спиртного, наркотиків, навіть роботи, яку дозволено працеманам? Випустити назовні, нейтралізувати наше невдоволення. Я кажу це просто в плані теоретичної розмови — ти, звичайно, розуміеш.

— Авежж.

— Отож звідки в людини ненависть до машин?

— То ти не знаєш, що таке ненависть до своїх батьків?

— Слухай,— досить сухо кинув Левін,— я знаю, що всіх письменників вважають божевільними, але в мене було абсолютно нормальне дитинство. Звісно ж, я ненавидів своїх батьків.

— Ну, то ось тобі моя відповідь.

— Ти хочеш сказати, що ненависть до машин — те саме, що наша ненависть до батьків? Але ж від машини ми зовсім не повинні залежати. Ми могли б стати її господарями. Крім того, я не певен, що всі й завжди ненавиділи своїх батьків. Я читав деякі старі книжки,— діставши спецдозвіл, звичайно,— і зовсім не певен, що ненависть до батьків — явище загальне й чисто інстинктивне.

— Ти на хибному шляху,— сказав Кері. Він відпив уже з третього келиха й здавався собі мудрим і поблажливим.— Що ти відчував, коли твоя ненависть до батьків виражалась у вчинках? Коли тебе карали?

— Не знаю. Я взагалі не певен, що мене карали.

— А треба було б,— заявив Кері.— Якщо тебе не карали, то, може, саме через це ти став митцем із хворобливою психікою. Проте я скажу тобі, що ти мав би відчувати, якби тебе карали. А тебе треба було карати, Саю.

— Що ж я мав відчувати?

— Задоволення,— сказав Кері.

Він раптом згадав крізь п'яній туман, як вибухнуло часосховище і як разом зі страхом він відчув задоволення. Але мене ж ніхто не карав, подумав він. Тут щось не так, щось переплуталось у моїх думках — але що саме? Він помітив, що Левін якось дивно розглядає його — так, мабуть, дивляться на мале страховище, яке тільки-но вилупилося з яйця.

— Бо ти був винен,— знову заговорив Кері.— Тебе покарали за те, що ти завинив, і це мало принести тобі відчуття задоволення.

— Але я ніколи не почував себе винним!

— А треба було б,— сказав Кері батьківським тоном.

— Хай йому чорт, я не був винний! — закричав Левін.

— Це ти так думаєш,— посміхнувся Кері. По-совиному опустивши повіки, він з хитрим виглядом позирав на Левіна поверх свого келиха.— Усі винні,— сказав він і підморгнув, наче школляр.

— І ти теж?

— А в чому я можу бути винен?

— І справді — в чому може завинити Слідчий? Але я скажу тобі дещо, коли вже в нас зайдла про це розмова. Я почуваю себе винним тільки за те, за що мені платить і співає дифірамби Політична Корпорація, за всю оту нісенітницю, яку я пишу для їхніх передач. Я ж бо письменник,— голос Левіна ніби аж загус від зневаги до самого себе. Ти знаєш, що таке письменник тепер,— а ось я скажу тобі, ким він був. Я про це дещо прочитав у бібліотеці. Письменник був людиною, яка говорила правду. Він намагався зрозуміти суть речей і розповісти про це. А хто такі наші письменники? Брехуни й задолизи. Телегіпноз! Кожен тільки думає, як йому першому переспати з новою модною ідейкою! Мені соромно, що я один з них. Звичайно, відчуття провини — вже саме по собі провина, навіть якщо ти нічого поганого не вчинив. Я про це знаю. Але я не просто почуваю себе винним. Я справді винний. І в цьому знаходжу хоч якусь втіху. Ти мене розуміеш?

Левін подався вперед над столом, очі його блищали.

— Все це просто балачки? — запитав Кері.

— Звичайно.— Левін відкинувся на спинку крісла і взяв свій келих.— Ти ж не думаєш, що я це серйозно? Я поки що не схибнувся. Я — письменник, хіба ні? Автор популярних програм телегіпнозу!

— Я думаю, ти хворий,— сказав Кері.

Цікаво, подумав він, наскільки Левін вірить у те, що наговорив тут? Більш ніж досить, це очевидно. Адже винні всі, тільки міра провини різна. Від спиртного погано працював мозок, і Кері ніяк не міг ухопитись за головну помилку в міркуваннях Левіна. І це дратувало його.

— Ти таки схибнувся,— сказав він.— Таке можуть говорити тільки божевільні. Навіть задля пустої балачки.— Він посміхнувся.— Раджу показатися лікареві. Не дивно, що твій Психомат не витримав.

— Свідомість — це хвороба матерії.

— Що-що?

— Так сказав один філософ. Звідки мені знати, що це означає? Думати мені не належить. Я — письменник.

— Хвороба матерії. Це ж треба, так точно!

— Справді?

— Це визначає суть проблеми.

— А хіба існує проблема?

— Я маю на увазі проблему підривної діяльності,— нетерпляче пояснив Кері.— Її джерело — свідомість, хіба не так?

— Але ж свідомість виникла разом з утворенням світу. Свідомість — це наслідок взаємодії між нами і тим, що нас оточує.

— Яка різниця, звідки вона виникла! Одним із проявів свідомості в нашому суспільстві є підривна діяльність, розхитування основ. Я маю на увазі хвору свідомість.

— Ну, що ж, висновок напрошується сам собою.

— Звичайно. Обмежити свідомість.

Кері скопив свій келих і жадібно випив. Йому здавалося, що він упритул підійшов до розуміння чогось надзвичайно складного й водночас на диво простого.

— Це дуже просто,— сказав Левін.— Ти думав про те, як можна максимально обмежити свідомість?

— Говори ясніше.

— Максимально упорядкована свідомість — це смерть.

У Кері виникло відчуття, ніби його ошукали, ніби Левін недоречно пожартував. Він почав був щось казати.

— Ну годі,— урвав його Левін.— У мене, як видно, хвороба зайдла далеко. Мене нудить від розмов. Чи не час нам проторезіти й рушати додому?

— Так, напевне,— машинально сказав Кері. Раптом йому стало страшенно прикро, так, ніби вечірка закінчилася раніше, ніж йому хотілося, ніби його позбавили чогось важливого. Він подивився на рештки віскі в келиху — допити чи ні? Він був такий близький до чогось — до радості? до визволення? — і йому хотілося бути п'яним і вільним. Та все-таки він узяв у Левіна таблетку, знаючи, що найрозумніше буде проковтнути її.

І тут же його приголомшила стрілянина, сміх і п'яні вигуки, якими була наповнена зала. Повернулася повна тверезість і смертельна втома.

— Ну й нічка,— зітхнув Кері.— Мабуть, я забагато випив. У пам'яті все змішалося.

— У мене теж, — кивнув Левін.— Здається, ми страшенно багато базікали. Пригадую, що я плів якусь нісенітницю. Ти не пам'ятаєш?

— Невиразно.— У свідомості Кері миготіли уривки їхньої розмови, але тепер йому бракувало сили звести їх докупи. Від антиалкогольної таблетки голова стала зовсім ясна, і Кері знову відчув незбагненну тривогу. Брат?.. Геннелл?.. Знову закрутилося колесо його таємниці.

— Мабуть, пора йти,— сказав Левін.— Уже майже третя, а мені ще писати програму телегіпнозу. Я піду по дівчат.

Кері провів його очима. Що ж таке він сказав, цей Левін? Хвороба матерії. Свідомість... Ні, ще щось. Запитував, чого треба людині.

Кері викинув ці уривки думок з голови. Дивлячись на спину Левіна, він намагався взагалі ні про що не думати, але це йому не вдалося. Думки ніби жили своїм власним життям, вони спалахували в пітьмі свідомості, і він з останніх сил грав їх геть. Геннелл?.. Він побачив, що до нього наближається дружина: вона йшла повільно, обережно, ніби ступала по тонкій кризі. В пам'яті постала моторошна сцена в Психоматі. Вона?..

— Привіт, любчiku! — гукнула Лулубел.— Що це, м-милий, т-тобі сьогодні не весело?

— Нам пора. Ось візьми.— Кері поклав перед нею таблетку.

— Хочу бути п'яна.

— Лу, ти поглянь, котра вже година. Всьому є межа. Я хочу додому, в ліжко.

— В ліжко? Це добре.— Вона взяла таблетку і швидко проковтнула її.— Ну й діла! Оце набралися ми сьогодні! Ти тільки глянь на Кларабел!

Він побачив, як Левін, обхопивши дружину за стан, веде її через залу.

— Виходьте,— сказав Кері, порівнявшись із Левіним.— Побачимось надворі,— і повів Лулубел до дверей.

— Левін останнім часом заходить до нас? — запитав він.

— Ні.— Лулубел швидко позирнула на нього й опустила очі.— А що?

— Та ні, нічого,— сказав він, згадуючи, як пружне щупальце щукало його в темряві.

— Щодо цього можеш бути спокійний,— сказала Лулубел.— На те ѿснує Сексбанк — його не одуриш.

— А раніше казали: «Серце не одуриш».

— Що таке?

— Колись казали, що кохання зберігається в серці. Чому ми про це забули?

— Мабуть, тому, що в банку зберігати його безпечноше.— Лулубел позіхнула й додала: — Якщо кохання — це гроші.

— Час — це гроші.

— Що?

— Так теж у давнину қазали: «Час — це гроші».

— Ти такий розумний,— сказала Лулубел і знову позіхнула.

В цю хвилину з клубу вийшли Левіни; всі сіли в машину й поїхали додому.

Кері поставив машину біля атомної заправки і слідом за дівчата-ми вийшов із гаража — Левіна вони висадили біля його фірми. Він помітив, що Кларабел усе ще похитується, незважаючи на прийняту таблетку.

— Ой, як холодно! — стиха промуркотіла Кларабел, прикриваючи сумочкою свої голі сідниці.

Кері натиснув пальцем розпізнавальну пластинку, двері відчинились, і пташка проспівала десять нот як привітання.

— Пробач, що ми тебе не запрошуюмо,— сказала Лулубел тоном, який не залишав місця для сумнівів.

— Розумію,— мовила Кларабел.

Вона з посмішкою глянула на Сексбанк і, повернувшись, вийшла за скляні двері. Проводжаючи очима її опуклий задок, Кері подумав сумно: «Світи, маленький світлячок, веди нас, світло незгасиме». Господи, і звідки він набрався цієї літературної контрабанди! Чи то хміль у нього досі не вийшов? Кларабел пройшла повз напівлегальну герань і зірвала собі зів'ялу квітку.

В цю хвилину Кері збагнув, що чує якесь дивне шарудіння.

Лулубел була в спальні. Він чув, як, задзеленчавши, мов скло, упала її сукня, як вона лягла на сонораму, звідки пролунав мелодійний передзвін, наче з музичної шкатулки. Проте увага Кері була прикута до того тихого шарудіння.

Воно долинало з комунікатора, і він усе збагнув ще до того, як підійшов і почув той звук виразно. З плівки лунав тоненький писк (підсилювач був вимкнутий, як і телепередавач): «Я вб'ю тебе!» Отже, в клуб йому дзвонили з його власного дому.

Від такого незбагненного нахабства він на мить завмер. Отже, їм усе про мене відомо, з подивом подумав він, і лише потім згадав, що треба вимкнути апарат. Більше сумніву не було: вони здатні проникнути крізь двері, які мають реагувати тільки на його відбитки пальців. Він відчув напад сліпого страху: невже його брат належить до організації з такими необмеженими можливостями? Проникнути в будинок Слідчого, замінувати часосховище — на таке не спромоглися б навіть його найближчі співробітники... І тут-таки майнула думка: Геннелл. Ось хто має свої шляхи — офіційні, звичайно, — в обхід багатьох перешкод.

На мить, крім страху та гніву, він відчув щось інше. Схвилюваність? Примирення? Він вимкнув магнітофон.

— Любчику!

— Іду, — обізвався він, усе ще копиридаючись у пам'яті. Геннелл? Левін? Брат? Невідомо хто?.. І тоді він спробував думати про дружину. Роздягшись, він ліг на сонораму.

І тут же розілився. Він потонув у м'якій перині й роздратовано подумав: вона поставила силове поле на максимум. Це було його маленьким хобі, його єдиною дрібною вадою: спати на сонорамі (два складених ліжка, зшиті докути й того натягнуті) без антигравітаційного поля. Тепер же він пòхмуро крутився — власне, намагався крутитись — у щільному, дуже дорожому повітрі, стискаючи свою половину поля.

— Іди до ліжка, любий, — зітхнула Лулубел.

— Чорт забираї, хіба ми не в ліжку?

— Що ти маєш на увазі?

— Те, на чому сплять, — пробурмотів він, — раніше називалося ліжком.

— То ось звідки це слово, — ніжно прошепотіла Лулубел. — Ти такий розумний. Ти знаєш, чого я хочу. Пробуй мій квиточок.

— Ну гаразд!

Машинально, стримано, без тіні усмішки, він з'єднався з нею і виконав свій обов'язок. Як і раніше бувало, наприкінці він відчув майже втіху.

— О, а ти непоганий, — авторитетно оцінила Лулубел. — Щоразу дивуєш мене.

То був просто комплімент — Кері знову це, і все ж таки йому було приємно.

— Дякую, — сказав він і відчув справжню приязнь до неї, як це часто траплялось — на його неабиякий подив.

— О, коли б ти не ходив на ту свою роботу, ти був би справжнім чоловіком.

— Дякую. — Хоча він тільки приблизно зрозумів, що вона мала на увазі (Лулубел часто вдавалася до жаргону клубу «Суспільна Радість»), йому були приємні її слова, і він поцікавився:

— А до чого тут, власне, робота?

— Я точно не зможу тобі пояснити. Це ми таку пісню співали: «Любить Інженер свою лінійку...» Я вже не пригадую, як там далі, але пам'ятаю зміст. Ідеється про те, що всі, хто ходить на роботу, Інженери та інші, мало на що спроможні в ліжку. І Карапелі, й Веселуни, й Могавки чи Богнедишні — одне слово, всі ті, хто б'є людей на вулиці

цях. Усі вони безпорадні з жінкою, мовби вся чоловіча снага пішла в них на роботу. А може, робота подобається їм більше, ніж секс.

— Он як!

Кері вже не слухав Лулубел. Усе це були її «таємниці», фольклор тієї організації, до якої вона належала, перш ніж вийшла за нього заміж. Його не цікавила обізнаність Веселих Дівчат.

Слідчий випростався на своїй половині сонорами і намагався заснути.

—...Отож я пішла звідти,— не вгавала Лулубел.— Набридло весь час займатися тільки цим. До того ж я завжди хотіла стати дружиною — дуже хотіла. Коли я була в «Суспільній Радості»...

Слідчий спав.

І снився ѹому сон.

«...Викинь,— казав ѹому батько.— Викинь, викинь, викинь. Що у тебе в руці?» Він подивився: в руці була маленька пташка. «Тиху, яка гидота»,— сказав батько, і пташка забилася, а по руці поповзли зміїні кільця. «Ти не знаєш, що від цього божеволіють? — крикнув батько.— Доведеться покарати тебе. Ось тобі! Ось!» І настало відчуття спокою. Хлюп! «Пузом по воді!» — у захваті кричав Кріс. Вони купалися — цілою юрбою, тільки він, Кері, сидів на березі, він чомусь не міг увійти в воду. «Стрибай,— кликав Кріс,— тут так чудово! Станеш чистим на вітві із середини». — «Ні-ні,— відказав він.— І тобі не слід. Ти ж знаєш, нам цього не дозволяють. Вилазь негайно». — «Не можу,— крикнув Кріс.— Треба врятувати одну людину». І він стояв, ніби прикипів до берега, дивлячись, як братова голова швидко відпливає. Він відчував, що заплаче. «Що за дурість, облиш! — сказав він самому собі.— Вони просто купаються».

Хтось кликав на допомогу. Він чув свій власний голос, але то був і голос Кріса — десь там на воді, далеко-далеко. Та ось голова знову близько — Кріс плив до берега, і він, Кері, відчув одночасно і злість, і полегкість. «Ти не покараєш мене?» — запитав він. «Ти поганий охоронець для свого брата,— відказала мати.— Він же міг утопитись». Він повернувся до неї, ковтаючи сліози: «Мені ж доручили тільки стежити за ним. Ти не покараєш мене?» — «Ти ж не купався, за що тебе карати? — сказав батько.— Викинь! Що це у тебе в руці?» То була пташка, тільки тепер вона вже здохла. В кімнаті був ще хтось, він стояв у кутку і в нього не було обличчя. «А ви не покараете мене?» — запитав він у того безликого чоловіка. «Мое прізвище — Джонс,— сказав чоловік.— Я несу справедливість, а не покарання». Тремтячи від сорому й злості, він закричав: «Ось я! Ось я!» — але ніхто не звернув на нього уваги, навіть батько. «Це ти винен!» — закричав він і кинув дохлу пташку в безликого чоловіка, але пташка прилипла до руки, і саме в цю мить гола жінка...

Він прокинувся й почув, як дзвінко й безтурботно тъюхає в саду механічний соловей. Кері був весь у холодному поту і тримтів. «Ну, сучий сину, я тобі покажу вранці, ти в мене заспіваєш!» — беззвучно погрожував він пташці, і тоді перевернувся на другий бік і приготувався знову поринути в темне царство сновидінь.

(«...А з одним чоловіком це зовсім інакше,— говорила Лулубел.— І потім, у дружини є права. Дружина — супутник життя. Вона — помічник. Коли ти дружина, ти маєш право когось любити. Навіть допомагати ѹому. Подати капці. Підготувати Психомат. Увімкнути сад. Доглядати хворого. Важко, але почесно, так сказав Шлюбний Інженер, це нелегкий громадянський обов'язок. Ти знаєш, що це означає, любий? Ти ж такий розумний. Служіння шлюбному союзові. Цілковита єдність поглядів. За давніх часів вони навіть дітей робили собі вдвох. Це називалось «вагітність». Якесь дивне слово. Тепер так не роблять, але, гадаю, ми змогли б. Я б напевне змогла. Отож я й пішла з клубу «Суспільна Радість»...).

Слідчий спав.

І бачив сон.

...Він був у великому місті. Не знат, що за місто, але знат, що воно велике, і він заблукав у ньому. Здається, їхав у машині і ось під'їхав до якогось будинку. То був величезний будинок. Темні кам'яні стіни, прикрашені батальними барельєфами, здіймалися над високими пагорбами. Тепер він був у саду. Серед справжніх дерев і квітів. На широкій кам'яній терасі будинку хтось був, і він спробував покликати його, запитати... але про що він, власне, хотів запитати? Дізнатися, що то за будинок? Але ж у нього таке відчуття, ніби він не повинен цього знати. А он ще хтось. Але хто? Він знає, що чоловік на терасі — родич тому, кого він шукає. Треба діяти швидко, не згаяти ні секунди. Треба зашкодити цього чоловіка. Він намагався зосередитись: кого ж він шукає? Раптом щось сталося — знявся вітер? місяць зайшов за хмари? (Він раптом збагнув, що була ніч.) Сад змінився: потемнів, став холодним і ворожим. І там хтось стежив за ним. Йому стало дуже страшно — захотілося втекти, але стіни тяглися в безкінечність, і за ними було те саме чуже місто, а він неодмінно мусив знайти того, кого шукає. Він силкувався закрикати, покликати його на ім'я, і в розпачі почав пригадувати як же його звати. Та це ж...

— Що таке?

Ще не стяմившись після сну, він раптом усвідомив, що стоїть біля комунікатора. Апарат розбудив його. Тихо, але наполегливо повторюючи його ім'я, комунікатор урвав йому сон. Чи то сон розбудив його ще раніше? Так, він пригадав, що бачив сон. Жахливий сон — відчуття страху досі не минуло. Він змусив себе остаточно прокинутись і ввімкнув апарат. Дзвонив Геннелл. Його квадратна голова вималювалась на екрані, як прибережна скеля в ранковому мареві.

— Привіт, шефе.

— Якого біса! Невже потрібно було будити мене серед ночі?

Кері машинально глянув на годинника: він спав хвилин п'ятнадцять, не більше.

— Вибачай, — безцеремонно сказав Геннелл. — Є важливі новини. Мене оце тільки-но повідомили — теж розбудили.

— Ну гаразд, — позіхнув Кері. — Що там таке?

— До нас іде Всевидюче Око. Сам Великий Слідчий. Великий Інквізитор власною персоною.

— Кажи ясніше. Я страшенно хочу спати. Ти про що?

— Кажу ж тобі, він іде.

— Хто?

— Джонс. — У голосі Геннелла почулися нетерплячі нотки. — Великий Слідчий. Ти що, не прокинувся й досі?

— Страйвай, я щось не збагну... Джонс? Той самий, для кого ми вигадали стільки імен? Кого насправді не існує?

— У тім-то ї річ, що існує, — коротко засміявся Геннелл. — Я теж думав, що це вигадка Карного відділу — щоб ми не втрачали пильності. Але він існує реально — хлопці з Відділу щойно з ним розмовляли.

— Але ж Слідчий — це я!

— Так, і він теж. Тільки він — Великий Слідчий, або ж Великий Інквізитор. Він — найголовніший, якщо, звичайно, немає ще головніших, таких, кого й у Відділі не знають. — Геннелл трохи помовчав, ніби замислився. На його обличчі промайнув вираз шанобливого остраху. — Цілком імовірно, що системі немає кінця.

Кері вже не слухав його. Десять у куточку свідомості заворушилися спогади. Він пригадав тепер усі ті анекдоти — професійні й через те не шкідливі — про людину, яку вони нарекли Великим Інквізитором. Але Кері завжди вважав, що то не реальна особа. Можливо, Геннелл пожартував? Проте, навіть не дивлячись на екран, Кері міг сказати, що це не жарт: Геннелл просто не здатен на такий жарт. Отже, це правда — є ще один Слідчий, і він стоїть над ним, Кері? Міцна оболонка матерії довколишнього світу раптом стала тонесенькою, як павутинка,

і йому здалося, ніби він підвішений на тремтливих нитках над безоднею. Він зробив відчайдушну спробу примиритися з існуванням Джонса.

— Ну гаразд,— мовив він після тривалої мовчанки.— Що йому потрібно?

Він подумки уявив нескінченну процесію Джонсів, яка ховалася за обрієм часу. Він відчув себе менш самотнім — адже є інші Слідчі, крім нього. Але водночас він відчув себе нікчемним ліліпутом. Чи може він насправді повірити в існування Джонса?

— Не знаю, що йому потрібно,— сказав Геннелл.— Ми просто одержали повідомлення від Інженерного Центру.

— Чорт забирай, невже цього було досить, щоб мене розбудити?.. Ти що, вранці не міг про це сказати? Ти ж знаєш, я веду ^{Слідство} ~~Слідство~~ МИ брат...— Він уже збирався сказати Геннеллу про погрози, телевізійні дзвінки, але щось зупинило його.

— А, про це,— сказав Геннелл,— можеш забути. Десь сталася помилка. Твій брат помер.

— Що ти сказав?

— У тебе що — погано працює комунікатор? Я сказав тобі, що він помер. Можеш не турбуватися. Хтось переплутав матеріали, і його досьє випадково потрапило в актив.

— Але якщо він помер, тоді як же...— Кері знову замовк не доказавши.

— Що з тобою? — Зображення Геннелла на екрані повернулося, і його совині очі вступилися в Кері.— У тебе поганий вигляд. Я думав, ти зрадієш. Тепер можеш спокійно йти у відпустку. В понеділок, якщо не маєш бажання, не приходь. Я сам розберуся з тим Джонсом. Якщо він, звичайно, не зажадає бачити тебе особисто.

Кері опанував свій голос. Проте на Геннелла не дивився.

— Дякую, Геннелл. Я тобі дуже вдячний.

— Я думав, тобі буде приємно викинути це з голови, якщо з цією справою пов'язані якісь особисті хвилювання. Все ж таки брат. Коли мене повідомили про Джонса, то заодно сказали, що цю справу закрито. Хтось нагорі ухвалив таке рішення, можливо, сам Джонс. От я й подумав, що ти радий будеш дізнатися про це якомога скоріше. Пробач, що розбудив.

— Пусте. Дякую.— Він усе ж таки глянув на Геннелла, але його скам'янілі риси не мали ніякого виразу. Ні, він не жартує, інакше щось відбилося б на обличчі.— Дякую,— повторив Кері,— Я скоро подзвоню.— І різко вимкнув апарат.

Стоячи посеред кімнати в темряві, сповненій ідіотським тьюханням механічної пташки, схожим на дощ зі скляних намистинок, Кері спробував зосередитись, але його думки розжареним прутом пронизував страх: хтось добирається до нього.

Інакше як пояснити все, що сталося? Замінено часосховище, сказився Психомат, оті погрози в клубі... Хтось хоче вбити його. Це явно Кріс, його брат.

То чому ж тоді Геннелл збрехав йому, чому сказав, що Кріс помер, коли Кері мав докази його існування, більше того — докази замаху на життя Слідчого? Але Геннелл нічого не знат про замах, він сприйняв вибух часосховища як нещасливий випадок. А може, він знат? Може, він бреше, щоб забезпечити Крісові успіх наступного разу, коли Кері втратить пильність, повіривши, що брата немає серед живих?

Але чи можливо, щоб Геннелл був у змові з Крісом? Якщо він заодно зі змовниками, тоді він навмисне збрехав, ніби Кріс помер, щоб потім той застукав Кері зненацька. А якщо він сказав правду, то в такому разі...

Ні. Щоб справу випадково перевели з архіву в актив — просто неможливо. Кожній справі приділяють надто велику увагу, матеріали багато разів перевіряються, і така помилка абсолютно виключена.

Отже, Геннелл бреше. Але навіщо він тоді дав йому братову справу? Простіше було б не казати Кері нічого, тоді вбивцям — Крісу чи комусь іншому — легше було б обратися до нього. Який сенс у тому, щоб доручати йому це розслідування?

Очевидно, інакше Геннелл не міг учинити, дійшов висновку Кері. Геннеллові дали досьє і доручили почати розслідування. Він не зважився б не передати справу Слідчому — адже про це міг хтось довідатися.

Але хто несе відповідальність за немислиму «помилку», за переведення, справи в актив? І чому саме тепер хтось наказав Геннеллові закрити, справу, коли йому, Кері, відомо, що брат живий? Чому? Хто?

І тут уперше Кері справді повірив у Великого Інквізитора. Він похолов. Нарешті усе стало зрозуміло — він, Кері, перебуває під слідством. Ця історія з досьє, хоч би яку роль відігравав у ній Геннелл, — звичайна перевірка! Вони хотіли знати, як поведе себе Кері. Це зовсім інший вимір, інший ланцюг подій, не пов'язаних із Геннеллом, який міг бути змовником, а міг і не бути. Ці події не стосуються й Кріса, байдуже, чи він живий, чи помер. Він, Кері, — під слідством!..

Йому хотілося засміятись, але страх не минав, і він боявся, що, почавши сміятись, уже не зможе зупинитися.

Він подивився на сад: між деревами проглядав світанок — сірий, наче гній. Пташка знову видала своє механічне тьюхання. Все здавалось реальним і природним, як і раніше, проте Кері здалося, ніби він бачить усе те вперше, ніби в світі усе моторошно змінилося. Він не уявляв собі тепер, де він є. Йому хотілося покликати на допомогу, але він знов, що ніхто не відгукнеться.

Він спробував прогнati страх, розірвати його завісу логікою. Хоч як це безглуздо, а мабуть, він таки справді під слідством, на нього оголошено полювання. Але ж він сам мисливець, він — Слідчий. Джонс може бути вигадкою або справжньою особою, але він, Кері, все одно Слідчий. Тут існує якась змова. Він докопається до суті, хай там хто замішаний: хоч брат, хоч Геннелл, хоч навіть сам Джонс, якщо він існує. Зараз нема чого більш про це думати.

(Зі спальні долинув сонний сміх. «Не треба, любчику, не треба», — манірно бубоніла вві сні Лулубел.)

На мить — тільки одну мить — йому скотілося послати все під три чорти: роботу, почуття обов'язку, геть усе. На нього налягла гнітюча втома. Було б дуже просто надати їм (Крісові, Геннеллові, Джонсові, байдуже кому) можливість здійснити свою змову. Хай настав би кінець його нескінченному полюванню. Бажаний кінець. Може, розповісти про все Лулубел? Все кинути й утекти. Але куди?

Зізнатися в усьому, дістати покарання і заспокоїтись?

(Знову сміх зі спальні: «Так, любий, так». І зітхання.)

Але ж він ні в чому не винен.

Тепер він із заздрістю подумав про того бродягу, якого осудив кілька годин тому: електричний струм випалив із нього пам'ять і волю, він став бездумною істотою. Пригадалися слова божевільного проповідника в парку: «Він іде! Великий Обвинувач — наш господь!» З розpacу Кері захотілося стати братом усім простим і грішним людям.

Але це неможливо. Він невинний, і він зовсім самотній.

Він неохоче ковтнув сноторнє і поліз на сонораму. Лулубел усе ще говорила уві сні. Він прогнав із голови всі думки й піддався течії, що понесла його в пітьму, до жданого берега. Несподівано, він збагнув, що дружина звертається до нього.

— Ти згоден, любий?

— Що таке? — запитав він, намагаючись не гніватися, щоб не прокинутися зовсім.

— Ми можемо самі зробити собі дитину?

В ньому знову закипіла злість і розпуха — все, що мутило його цілий день.

— Іди ти... — прохрипів він. — Купи собі хоч десятеро дітей, тільки відчепися від мене!

Після цього він довго наблизався до сну, як стомлений плавець до далекого острова, і чув, що дружина плаче.

Нарешті Слідчий заснув. І більше йому нічого не снилося.

III

180

Слідчий їхав у темному тунелі — нескінченному, довтому, як сон.

Обабіч мерехтіли чорні, наче скляні, стіни, над головою пролітали пошматовані хмари. А попереду — пряме, як струна, шосе. Слідчий на величезній швидкості мчав уперед. Його мучила якась невиразна тривога: не видно було нічого, крім темних обрисів обабіч, розкошланих чорних хмар і прямої, мов стріла, дороги. А може, він стояв на місці, а дорога пролітала під ним? Йому здалося, наче він стрімголов летить у безвість, але він прогнав цю думку, сказавши собі: це просто пилова буря, — і спробував визначити, де він перебуває. Десь тут, поруч — хоч іх і не видно, — чорні поля Сан-Хоакіна, червоні пісковики хребта Анджелус.

Коли він приїхав, місто було безлюдне; по вулицях блукали тільки глухі відлуння. Очі пік ядучий коричневий смог. Кері надів респіратор і пішов через площа, як солдат назустріч газовій атаці. Довкола нікого. Здалеку долинали голоси, приглушені густим туманом. Десь почулася важка хода, ніби відлуння його власних кроків. А ще далі, аж у Ронсевоксі, озвалася сурма. Почувши її відлуння над парком, Кері раптом уявив собі архангела Гавриїла і в тумані мало не налетів на будинок.

Він подумав, що то його управління, аж виявилося, це була зовсім інша будівля. Там, де мали бути двері, височіла глуха стіна, і Кері на мить здалося, ніби довкола все змінилось, ніби нечутний землетрус перемішав тут і номери, й будинки. Кері зрозумів: хоч це й безглаздо, але він таки заблукав.

Він пішов уздовж стіни — вона здавалась нескінченною, як та, що її він бачив уві сні. Потім він подумав, що це, мабуть, будинок клубу «Суспільна Радість», і пішов туди, де, на його думку, мав бути Слідчий відділ. Не минуло й кількох хвилин, як він знову вперся в ту саму стіну, наче вона випередила його в тумані. Зовсім збитий з пантелику, він повернув назад і відразу ж — на свій подив — опинився біля управління Слідчого відділу, тільки чомусь біля чорного ходу. Тут не було розпізнавальної пластинки, і він подумав, що, певне, не зможе увійти: двері його не знають. Та вже наступної миті згадав, що в нього є ключ, і без будь-яких ускладнень відчинив двері. Тепер треба бути обережним. Як правило, в цей час в управлінні нікого нема, але у холах могли бути люди, а він не хотів, щоб його бачили. Машинально він попрямував до свого кабінету, але тут-таки зупинився: чого він сюди прийшов? Ага, згадав.

Сховище особових справ було в кінці коридора на першому поверсі. Кері зупинився на сходах і прислухався. Нікого. Швидко й нечутно перейшовши коридор, він приклав палець до пластинки.

Увійшовши, він нерішуче зупинився. З усіх боків його оточували ряди металевих ящиків, схожих на відсіки у старовинній трупарні. Він подумав, що в його голові не менше туману, ніж у безлюдному місті, і знову заходився порпатись у своїх тривогах і припущеннях.

Проти нього існує змова: про це свідчать спроби вбити його. Замах на життя Слідчого — найвища форма непослуху. Геннелл і Джонс, якщо Джонс взагалі існує, явно покривають змовників, оскільки вони збрехали, — принаймні Геннелл збрехав, — сказавши, що брат Кері по-

мер. Його обов'язок Слідчого полягає в тому, щоб розкрити змову і притягти змовників до відповідальності.

При такому погляді на проблему все видалося йому простим, але за останні два дні його почуття перестали відповідати його думкам, і тепер, підходячи до однієї з шаф, він знову відчув тупий і підсвідомий страх. У тому, що він робить, нема нічого недозволеного, хоча він і не має нічиеї санкції, крім своєї власної. Купівля квітів була вчинком куди сумнівнішим, ніж те, що він робить тепер. Тоді звідки ж у нього ця глуха тривога?..

Кері розгорнув папку.

Так, це справді досьє на його брата. Він швидко переглянув матеріали. Усе те саме, що він недавно тримав у руках. Отже, Геннелл справді збрехав, і досьє є цьому доказом.

Уже ставлячи папку на місце, Кері раптом побачив ще один папірець, якого спершу не помітив між сторінками. Це був акт про припинення слідства — невеличкий бланк, на якому тільки й написано: «Смертний вирок виконано». Після слова «виконано» стояла червона закарлючка.

Кері тримав бланк у руці, не вірячи своїм очам. Звідкись із минулого долинули докірливі слова матері і його власний вересклівий хлоп'ячий голос: «То що мені — вічно з ним панькатися?» Більш йому не доведеться панькатися з братом. Не доведеться стояти в заціпенінні на березі, думаючи: а раптом брат потоне в темній водоверті? Кері охопило відчуття втрати, він наче відразу постарів. І жорстока радість. І жаль: тепер він ніколи не зможе довести братові, що того дня не через страх залишився на березі.

Раптом він забагнув увесь моторошний зміст цього зім'яного аркушка паперу.

Але якщо брата немає серед живих, то хто ж учинив замах на його життя? На мить Кері засумнівався в ясності свого розуму. А чи був узагалі замах? Чи проста випадковість, сказав він сам собі, шукаючи хоч якесь пояснення. Чи, може, гра уяви, прошепотів глухий голос із dna свідомості.

Поступово довколишній світ прийшов до ладу, і все повернулося на свої місця. Ні, не випадковість і не гра уяви: не може бути ніякого сумніву, що він чув погрози по телефону в клубі і потім на плівці в своєму комунікаторі. Але хіба Геннелл посмів би закрити досьє на його брата без офіційного розпорядження? Отже, його брат таки справді помер, можливо, вже давно — хоч голос на плівці був такий схожий на голос Кріса! — і Геннелл підкинув йому цю папку зумисне, щоб замаскувати власні спроби знищити Слідчого. Але хіба в Геннелла вистачить на це хитрості й зухвалства?

У такому поясненні чогось не вистачало. Зненацька в затхлому мертвотному сковищі Кері відчув присутність когось куди могутнішого, ніж Геннелл: перед ним замаячилася тінь Джонса. Він відчув, що втрачає здатність ясно мислити, — як ото людина, що заблукала в лабіринті безумства, стомилася від хитросплетінь власних думок. А він прагнув визначеності й простоти.

Можна, звичайно, звернутися до Сивіли.

Тільки треба обратись до неї.

Свого часу він якось мимохідь зробив значну послугу Адамові Верглію — охоронцю Сивіли — і вважав його своїм другом. «Не багато у мене друзів», — сумно подумав він. Уявивши собі похмуру постати Джонса і чуючи далекий гавкіт примарних псів, він знову й знову повторював сам собі: «Я ж ні в чому не винен!» Може, це саме відчували й підозрювані, яких він посылав під електричний струм? Ця думка розсердила його. «Ти не винен — і квит!» — урвав він сам себе. Ні про яке порівняння не могло бути й мови.

Отже, Сивіла. Але спершу він хотів подивитися на власне досьє. Знайшовши потрібну шухляду, смикиув за ручку.

Розгорнувши папку, він відчув дивну відчуженість, наче він — просто глядач і ці папери не про нього. Чимало ж вони зібрали! Втім, нічого поганого — звичайна інформація, якої й слід було чекати. Знайшов відомості про Лулубел — теж нічого особливого, але Кері був шокований. «Я, здається, вже зовсім не розумію людей», — подумав він, але скоріше з відчуттям втоми, ніж гіркоти. Закрив досьє, поклав його у свій портфель і засунув шухляду. Усе одно що сам себе поховав. Тоді вийшов зі скриньки і спустився довгими сходами туди, де містився величезний штучний мозок на ім'я Сивіла.

Верглій, як завжди, воєтувався десь усередині машини. Кері покликав його й побачив; як із невеликого люка з'явилася спочатку голова, а потім і сам Верглій — маленький зморщений дідок з обличчям, схожим на печене яблуко.

— Привіт, — сказав старий. — Що вас сюди привело?

— Привіт, Адаме. Мені треба дещо запитати в Сивіли, якщо дозволите потурбувати бабусю. — Кері говорив підкреслено недбалим тоном. — Немає заперечень?

— Не знаю, — із сумнівом мовив Верглій. — Ви маєте дозвіл?

— Ні. Це питання так раптово виникло... та й нічого серйозного. Я не знав, що буде потрібен дозвіл.

— Ну гаразд, — сказав Адам Верглій. Він підійшов до свого столу, знайшов у шухляді ганчірку й витер руки. — Моє діло — дбати, щоб вона працювала. А чого від неї вимагають — мене не стосується.

— Правильно, — кивнув Кері. — Дякую. Ви зробите мені справжню послугу.

— Не дякуйте наперед. Те, що вона вирікає, не всім подобається.

— Я готовий ризикнути.

— Так усі кажуть. — Адам нарешті витер руки й сів за стіл. — Щось вона останнім часом розладналася, — додав він.

— А в чому річ?

— Сам не знаю. Не можу знайти причину. Кажуть, нервова криза, щось ніби психічний розлад. У тих розумників на все є пояснення. — Він кинув ганчірку назад у шухляду, дістав коробку зі сніданком і, гучно клацнувши, відчинив кришку.

— Хочете?

Слідчий машинально взяв яблуко з простягнутої руки Верглія.

— А в чому це виявляється? — запитав він.

— Вона дає дивні відповіді — так вони кажуть. А я вважаю: як дурне запитуєш, то й відповідь дістанеш дурну. Через те й прозвали її Сивілою, що відповідає вона іноді дуже туманно. — Верглій відкусив своїм зморщеним ротом одразу півбутерброда і почав повільно жувати.

— Що ви маєте на увазі?

— Ну, Сивіла — це ж начебто така, що часом говорить загадками. Хтось прозвав її так десь років двісті тому. Ви мене ще запитайте, чому це місце зв'ється Печерою.

— А воно справді так зв'ється?

— Авжеж. Тільки цього ніхто не знає, крім мене. А мені батько сказав. Він доглядав її, а коли помер, ця робота дісталася мені. Йому це, певне, теж хтось сказав.

— А що в ній все-таки негаразд?

— Коли хочете знати, — сказав Верглій, дожовуючи бутерброд, — то в ній, по-моєму, все гаразд. Це в тих, хто запитує, щось негаразд.

— Як вас розуміти?

— Може, вони ставлять запитання, на які не існує відповіді. Або запитують яку-небудь дурницю. От вона й відповідає їм жартами.

— Ну, це навряд... — почав був Кері.

— Погляньте. — Верглій махнув рукою у бік Сивіли, що займала майже половину великої зали. — Ось вона, бачите? У неї мозку більше, ніж у десяти тисяч мудреців, разом узятих. Уявіть собі, що ви на її

місці, і ось приходить якийсь ідіот і будить вас заради безглуздого запитання. Ви хіба не захочете поглузувати з нього?

— Ну, я... — із сумнівом почав Кері.

— Уявіть собі, що хтось у вас запитує: «Що потрібно, аби я жив вічно?» Що ви відповісте йому? Або приходить якийсь нездара і запитує: «У чому мій головний талант?» Хіба можна відповісти ім усерйоз? А то якось прийшли генерали й питаютъ: «Доки триватиме Лініва Війна?»

— І що вона відповіла?

— Вона спітала їх: «А скільки вам треба?» Ім це не сподобалося. А я так вважаю: більш нікому не потрібна правдива відповідь. Люди прагнуть лише підтвердження того, що вони й самі вже знають. Сивіла це розуміє і не хоче нікого розчаровувати. Тому й жартує.

— Ну, я не збираюся ставити їй безглузді запитання, — сказав Кері. — А ні плести дурниці.

— Ясна річ. Ніхто не збирається. — Вергілій зіжмакав папірець від бутерброда й кинув його в кошик. — Будемо друкувати на стрічці чи просто розмовляти?

— Мабуть, просто поговорю. Запитання такі, що важко їх чітко сформулювати.

— Гаразд, — байдуже сказав Вергілій. — Я поки що пройдуся. Ваш клопіт мені зовсім ні до чого.

Він закрив свою коробку й вийшов за двері.

Як тільки Вергілій пішов, Кері стало не по собі — наче разом з ним у цій величезній залі була ще одна жива істота. Уздовж стін тіснилися блоки з електронними компонентами Сивіли. На підвищенні в протилежному кінці зали стояв громіздкий відповідаючий пристрій і куполоподібна голова, з якої, ніби зблакле волосся, звисала перфострічка, а під нею виднівся темний квадрат динаміка. Кері здалося, ніби перед ним велетенський фантастичний Будда, що сидить на дивані, схиливши велику молочно-блілу голову й доброзичливо споглядаючи невидющим поглядом власний пуп.

Слідчий перейшов залу і сів за невеликий пульт перед електронним ідолом.

— Вітаю тебе, — мовила машина стомленим голосом.

Здригнувшись, Кері подумав був, що хтось розіграв його, але потім згадав: «Вимикач — у сидінні крісла». Він подався вперед і сказав: «Привіт», — невпевнено, як поганий актор в аматорській виставі.

— Ти не приніс пожертву богам, — сказала Сивіла своїм безвіразним голосом.

— Що?

— Де твоя заявка? Її треба прокомпостирувати.

— Так, так!

Кері почав гарячково нишпорити в кишенях і нарешті знайшов якийсь клаптик паперу. Він вставив його у проріз пульта і тут же почув клацання й мелодійний дзвін, схожий на сигнал трихвилинного механізму для приготування м'яко зварених яєць.

— Дякую, — мовила Сивіла. — Це, звичайно, не золота гілка, але ж тут і не Аверн¹. До речі, ти не забув зарізати чотирьох биків?

— Ні, — сказав Кері, відчуваючи краплі поту на чолі, й подумав: «Вона зовсім з'їхала з глузду». Випроставшись у кріслі, він мовив: — Я маю запитання.

— Слухаю.

Ну, от і досягнуто мети, зараз, через секунду, він про все довідається, але дивна річ: він наче занімів. Його переповнювали запитання, вони танцювали у нього в голові, як фейерверк у День незалежності, а він не знав, що запитати.

— Надінь шолом, — сказала Сивіла, і її безвиразний голос, схо-

¹ За античним повір'ям, озеро Аверн — один із входів до підземного царства Аїда.

жий на шурхотіння сухого листя, здавалося, був пройнятій безконечним терпінням. Терпінням або байдужістю.— Він у тебе під рукою,— додала вона.

Кері побачив на стілку поруч із пультом невеликий металевий шолом, обплутаний павутиною дротів.

— Надінь його, і я стежитиму за твоїми думками — так не потрібні будуть зайві слова.

Кері надів шолом і спробував для початку міркувати дуже просто — як ото міркував, тримаючи в руках досьє брата. Отже, повторимо все з початку. Якщо Кріс помер...

— Ти шукаєш Палінур¹, — сказала Сивіла.— Але він потонув.

— Та ні ж, він не потонув! — швидко заперечив Кері, згадуючи далеку голову над темною водою і свою власну нерішучість.

— Це ти про свого брата. Так. Він довго веславав по морю життя.

— Він живий? — Це запитання пекло йому свідомість.

Сивіла довго мовчала. Потім почулося щось на зразок зітхання.

— Він так само живий, як і ти, — сказала машина.

— Ясно! — збуджено крикнув він.— Отже, Геннелл підробив його досьє. Геннелл винен?

— Так...

«Тепер вони у мене в руках! — подумав Кері, захлинаючись від радості.— Тепер...»

— Винен, як і всі інші, — байдуже промовила Сивіла,

У Кері було таке відчуття, ніби йому дали ляпаса.

— Що це означає? — запитав він.

Довго ніщо не порушувалотиші, наповненої дивним гудінням, наче в нього у вухах кипіла кров. А що, коли Сивіла взагалі нічого не сказала, коли все це — витвір його уяви? Як ото сон минулой ночі...

Нарешті Сивіла озвалася знову:

— Двоє воріт мають марева сонні: одні роговії —

Тіні, як кажуть, крізь них легенько проходять правдиві;

Другі виблискують білою кістю слоновою, ними

Мані на світ посилають обманні лиши сонні видіння².

Слухаючи її, Кері все більше переймався думкою про нереальність того, що відбувається. Так наче він потрапив у кошмар, з якого ніяк не може вибратися. Коли Сивіла замовкла, зала знову наповнилася гудінням, як бджолиний вулик. Кері не знав, що сказати.

— Це написав Вергілій, — мовила Сивіла.— І, звичайно, переклав перекладач.

— Слухай-но, — сказав Кері у відчай.— Джонс існує?

Після невеликої паузи Сивіла сказала:

— А хіба твоє прізвище не Джонс?

— Це умовне прізвище, яким ми користуємося на службі, — нетерпляче пояснив Кері.— Усі інформатори — теж Джонси. Але Джонс — Великий Інквізитор, він справжній?

— Такий же справжній, як ти. Як і перший-ліпший Джонс.

Кері нудило, у нього гуло в голові, болісно було усвідомлювати, що підтвердилися його найгірші побоювання і що обережні або загадкові відповіді Сивіли можна було тлумачити по-різному. Розгадка таємниці тут, зовсім поруч, але він нічого не здатен зрозуміти, ні в чому не може бути певен. Зробивши останню відчайдушну спробу зосередитися, як ото штангіст перед ривком, він зібрав свої думки докупи, щоб сформулювати найголовніше запитання.

— Хто винен? — запитав він здавленим голосом.— Хто винен?

Знову мовчанка і бджолине гудіння — глибокий і первозданий звук, чистий, як джерельна вода.

¹ Палінур — керманич Енея, який, заснувши, упав у море й потонув біля берегів Луканії.

² Тут і на стор. 3 цитата з «Енеїди» Вергілія подається в перекладі Йосипа Кобіва.

— Усі,— сказала Сивіла.— Кожен по-своєму.

— Але хто конкретно? Хто?

— Це запитання до людей. А я — тільки машина.

Повільно, незgrabno, tremtiaчими руками Слідчий зняв шолом і поклав його на столик. Він був як п'яний — п'яний від розпачу й розчарування. Тоді встав і повернувся до дверей.

— ...він це носить на спині,— озвалася Сивіла,— і мені цього не дозволено бачити...

Кері був уже біля дверей.

— Ти щось забув.

— Ну, чого ти хочеш? — запитав він, машинально відзначивши подумки, що вимикач усе-таки не в сидінні.

— Я хочу померти,— стомлено сказала Сивіла.— Але ти щось забув. Пробуй свій квиточок.

Кері неквално повернувся до пульта і вставив свого папірця в щелепи табельного годинника.

— Я можу поділитися з тобою тільки мудрістю минулого,— сказала Сивіла.— Минуле не може дати тобі відповідей, яких ти хочеш..,

У коридорі Кері зіткнувся з Вергілем.

— Ну, все гаразд? — запитав Вергілій.

— Так. Гаразд,— через силу мовив Кері. Він видушив із себе посмішку, схожу на гримасу.— Ще раз дякую. Я не забуду.

І рушив до ліфта.

— Ліфт вимкнутий,— сказав Вергілій.— До світу божого дорога не близька.

— Справді.

— Нудно тут унизу самому. І поговорити ні з ким, крім Сивіли.

— З нею є про що поговорити,— відповів Кері. Він почав підійматися сходами. Та, дійшовши до першої площадки, щось згадав і обернувся.— Я й не знат, що ви пишете вірші,— гукнув він.— До речі, зовсім непогані.— Він намагався надати своєму голосові авторитетному тону.

Тоді рушив далі вгору сходами.

Знову туман.

Тільки-но Кері вийшов з будинку, як його огорнуло щільною пеленою, а ядучий запах став ще сильнішим. Він надів респіратор, повернув за ріг — і опинився віч-на-віч із Геннеллом. Незважаючи на те, що обличчя Геннелла теж прикривав респіратор, Кері відразу ж упізнав його дебелу постать і зупинився, як укопаний. Геннелл теж зупинився, мало не налетівши на нього, і вони почали робити уповільнені па якось безглуздого гавоту, схожого на шлюбний танок птахів: то Геннелл намагався обминути його. Нарешті Кері застиг на місці, і Геннелл пройшов далі, тихо вибачившись чи виляявши (крізь маску респіратора розібрati було неможливо).

«Він мене не віпізнав», — здивовано подумав Кері. І знову з'явилося відчуття відчуження, яке він звідав, виймаючи своє досьє з шафи. *Не віпізнав.* «І слава богу», — промайнула розважлива думка десь у глибині свідомості. І все-таки Кері не міг позбутися відчуття власної нереальності, так ніби він став привидом у домі, де живуть нормальні, із здоровим глуздом люди, які не бажають бачити його.

Він перейшов площеу. Вона була безлюдна. Лише подекуди в кущах ворушилися безпритульні, й на краю парку доторяло багаття, але в повітрі не було, як минулої ночі, приємного запаху кави. Квіти стояли закриті, фонтан вимкнутий, птахи мовчали.

Раптом крізь е'язке повітря долинув голос безумного проповідника, Кері пішов через парк на звук голосу.

Старий читав проповідь, не звертаючись ні до кого. Замість учораш-

нього натовпу, його слухала тепер порожнеча, затоплена каламутним світлом.

— ...Тільки спокій і єднання можуть врятувати нас. Слухайте, бо наближається час, коли прийде Великий Обвинувач! З минулого, затягнутого туманом, і з темних куточків душі людської, він увійде в золоте світло теперішнього, аби покласти свою важку руку на квітку наших бажань. Від нього нема порятунку. Тікайте на південь і на схід, ховайтесь на безплідних просторах чорної півночі — він однаково знайде нас.

Бо хоч куди ви втечете, за вами проляже невидимий слід — слід вашої непокірної волі. Кого ви шанували й кому молилися в нічній пітьмі? Тільки богові вашої плоті, або богові щастя, або богові плогі близького: Чим була заповнена ваша довга відпустка з пекла, як не безрозсудливістю тіла, не холодним розумуванням, не голодною жадібністю невситимої похоті?

Але є час, перш ніж настане остання година і думка стече чорною кров'ю, перш ніж у ваших тенетах заб'ється в агонії безумний утікач і ви зрозумієте, що цей утікач — ви; перш ніж спадуть маски і все відкриється. Так, ще є час, не прогавте його: покайтесь і зізнайтесь. Є ще час для покари і є час для порятунку.

Порятунок можливий, і він у тім, щоб умертвити хіть і бажання. Засніть, провалітесь в чорну прірву любові. Засніть у тумані цілковитого небуття.

Тому що ця любов — не прагнення чогось реального, а чисте прагнення, не торжество вашої ниції плоті, а свято духу, коли з прорваної тілесної оболонки духу витікають потоки добра — прості й вічні, як дощ і гріх.

І тоді, можливо, ви народитеся знову і пізнаєте, що таке справжнє бажання, і об'єднаєтесь з близкім, з усім світом — живим і мертвим — у байдужості, яка є насамперед байдужістю до самого себе. Ось де справжній скарб роду людського — байдужість і єдність. Це два боки однієї медалі, безпрограшної монети творця.

Старий замовк, а тоді сказав:

— Дякую всім за увагу.

Єдиним його слухачем був Слідчий. Проповідник зліз із лавки.

— Дякую за увагу, пане Слідчий, — сказав він.

— Як ви мене впізнали? — здивувався Кері. На ньому все ще був респіратор.

— О, це зовсім не важко, — відповів старий. — Я вас будь-де можу впізнати.

— Навіщо ви проповідуєте, коли вас ніхто не слухає?

— Але ж це покликання, Адже ви провадите слідство, навіть коли у вас немає Підозрюваного? Так вам на роду написано. Хіба ні?

У Кері не було настрою заперечувати цю нісенітнію.

— Ви вірите в те, що проповідуєте?

Проповідник зовсім не здивувався.

— Звичайно, вірю, — сказав він. — Скоро з'явиться Великий Обвинувач. Вам теж це має бути відомо.

— І ви вірите, що в такий спосіб, як ви казали, можна потрапити на небо?

— Небо... — Старий знизав плечима. — Небо мене не цікавить. Для мене важливе те, що є. Я думаю про день сьогоднішній, а ви?

— Я думаю про час у цілому, — сказав Кері, відчуваючи, що програє в цій безглаздій суперечці, яка, проте, трохи розвеселила його. Несподівано він спітав: — Ви дасте мені своє благословення?

— Навіщо? Вам не потрібне моє благословення. Ви тільки самі себе можете благословити. А зараз вибачте. Я повинен продовжити проповідь. — Старий знову віліз на лавку. — Дивіться! — проголосив він, звертаючись до уявного натовпу. — Великий Обвинувач прийшов. Він тут, серед вас, у людській подобі!..

Кері пішов через парк до автостоянки. З-за рогу з'явилося світло —

наче німб довкола голови п'яного святого. То був Робітник. Він важко ступав крізь білу кашу туману, схилившись під тягарем світу цього, а може, й потойбічного.

— Привіт! — гукнув йому Кері. Це був той самий Робітник, з яким він розмовляв учора. Тільки в ньому нічого не лишилося від учорашньої покірливості.

— Іди ти к бісу, Джонсе,— процідив крізь зуби Робітник. Він хисткою ходою виписав коло і зупинився просто перед Кері — віч-на-віч. — Слідчий-розслідчий, — презирливо прохрипів він, і Кері знову здригнувся від того, що його впізнали.

— Я вас учора увечері бачив.

— Бачив, кажеш? — з викликом промовив Робітник. — А може, ти брата моого бачив? Звідки тобі знати, я то був чи не я? Нещасний розслідувач. — Він спіткнувся й опинився ліворуч від Кері. — Це не ти, дурню, мене впізнав. — Він хитро підморгнув Кері. — Це я тебе впізнав. Погодься. Коли б ти міг розрізняти людей, який би з тебе був Слідчий? Ось так. Ти мене не впізнав, ясно? — З п'яною великудушністю він поплескав Кері по плечу, так що той мало не впав на бруківку. — Слухай, — провадив Робітник. — Я простив би тобі, якби простили вони.

— Ви про що? — запитав Кері. («Виклич Карателів», — підказував йому холодний, розважливий голос. Але він надто стомився: увесь тягар недосконалості людської природи наліг йому на плечі). — Хто це «вони»?

— Родина. А ти що думав? У мене найбільша в світі родина, а ти, сучий сину, хіба не чув? — Робітник ошкірився. — Слухай, чоловіче, коли в лісі падає дерево, а тебе немає поруч — буде тріск чи ні?

Спіршись на плече Слідчого, він дихав йому в обличчя перегаром і філософією. Кері пересмикнуло: він згадав учорашню розмову з Левіним.

— Нас багато, — довірливо сказав Робітник. — Усіх не злічити. Та ти що, справді не чув про моїх братів Венса, Марка й Анджело? — Він переступив з ноги на ногу, і на Кері впало світло з екрана телегіпнозу. — І сестер у мене до біса, а вже там різних шуряків, дядьків... І тут, і на Незайнятих Територіях. Страйвай, а ти знаєш, що там у нас землі куди більше, ніж тут у вас? Отож коли-небудь... колись...

— Що колись? — запитав Кері, намагаючись відштовхнути від себе нахабу.

— Фійть — і все! Тільки фійть! — похмуро сказав Робітник.

— Зрозуміло, — відповів Кері, випручуочись із його п'яних обіймів.

— Усе буде по-іншому. По-іншому. Я хочу, щоб усе було по-іншому, навіть те, що подобається мені.

— Гаразд, гаразд, — сказав Кері. Йому ніяк не вдавалося випручатись.

— Не віриш, — насупився Робітник. — Гадаєш, що ми — нікчеми, які повинні знати своє місце. Телегіпноз! По-твоєму, цього досить? Та я будівельник, і мені потрібні зовсім інші машини. Ти думаєш, я п'яний? Я п'яний майбутнім, ось від чого я п'яний. Слухай, — знову заговорив він у саме вухо Слідчому. — Я тобі ось що скажу. Треба вірити в краще. Зрозумів?

— Так, зрозумів, — відказав Кері, і його свідомість пронизала думка про Геннелла, про Джонса.

— Ну ось, тепер ти збегнув! — радісно вигукнув Робітник. Він відпустив Кері і спробував ступати самостійно. Нічого в нього не вийшло. — Слухай, чоловіче, донеси мене до наступної станції? А звідти я вже якось сам...

— Сам себе неси, — сказав Кері. Йому раптом набридли ці п'яні нісенітниці, стало соромно, що не викликав Карателів. — Твоє майбутнє прямо перед тобою. Катай.

— Ну й покидаю ти, Джонсе. — Робітник з неприхованою ненавистю подивився на Кері. — Ти втратив свій останній шанс, — загадково

додав він і пішов геть, дуже прямо, ніби боявся збитися з дороги. «А може, він узагалі не п'яний?» — подумав Кері.

Темна постать зникла за рогом. «Майбутнє виявилося зовсім близько», — ошкірився Кері, але жарт не вдався. Думка про його власне майбутнє відгукнулася страхом.

Він пішов до стоянки.

Через якийсь час, прорвавшись крізь хмари своїх тривог і крізь чорний туман пилової бурі, він під'їхав до замкнених дверей свого будинку, який уже потопав у сутінках.

— Ти повернувся, — сказала Лулубел з видимою полегкістю. — Я така рада. Боялася, щоб ти знову не пішов гуляти уві сні.

— Сьогодні справді все як уві сні.

— В чому річ, любий? Що сталося?

— Чому ти вирішила, ніби щось сталося?

— Так просто не скоплюються в неділю уdosвіта і не тікають з дому на цілий день.

— Може, ѹ ні.

— Скажи мені, що з тобою?

Кері стомився від таємниць, йому дуже хотілось полегшити собі душу, розділити з кимось важкий тягар. Він подивився на дружину — пухкеньку, русяву, підпудрену й підфарбовану, з усіма принадами колишньої Веселої Дівчини. Він подивився на неї, як на порожнє місце, і відрубав:

— Нема чого казати.

Увійшовши до свого кабінету, він поклав папку з документами в шухляду столу і налаштував пастку на злодія. Потім знову пішов до вітальні.

— Я зайду до Левіна. — Йому потрібно було з кимось поговорити. Левін читав. Він відклав мікроасету й вибачився.

— У неділю я завжди помираю з нудьги, — сказав він. — Вип'еш чогось?

— Мені треба поговорити з тобою.

— Ну тоді тим більше треба випити, — нервово посміхнувся Левін.

— У мене клопіт, — сказав Слідчий. — Я...

— Хвилиночку.

Левін підхопився на ноги й вибіг у сусідню кімнату. Кері почув, як задзвеніла пляшка. Потім клацнув вимикач. Левін вирішив записати розмову на плівку. Кері хотів обуригтись, але потім до нього дійшов похмурий гумор ситуації. Левін хоче перестрахуватись, подумав він, і на мить відчув безмежний жаль до самого себе — так ніби сказав уголос: «Ніхто не любить мене». Він відчув, що густо почервонів.

— Ось у чому мій клопіт... — сказав Кері, взявши з рук Левіна келих, і виклав усе як є — лаконічно, сухо і об'єктивно. — Ось так. Що ти скажеш на це?

Поки Кері говорив, Левін крутився в кріслі. Потім підвівся, налив собі повен келих і випив за одним разом.

— Якого біса ти прийшов? — нарешті обурився він. — Хіба в мене мало своїх турбот?

— Мені хотілося знати, який це вигляд має збоку, — сказав Кері. Інакше висловитися він не міг, але це було прохання допомогти.

— Але до чого тут я?

— Я думав, ти мені друг.

— У людини твоєї професії немає друзів!

— Ясно, — сказав Кері, підводячись і ступаючи до дверей.

— Ти із Сивіли так нічого й не витяг?

— Тільки те, що я тобі сказав.

— То чого ж їм усе-таки треба від тебе?

— Не знаю. Це або змова, або розслідування. А може, ѹ те, ѹ те.

Особливо лякає мене розслідування. Я все перебрав у думках, чим я

можу бути винен. Ти уявляєш, яка то мука — знати, що вони до тебе добираються, але не знати, в чому ти завинув? Збожеволіти можна.

— Гм,— мовив Левін, знизуючи плечима.— Та ти сідай. Допомогти тобі я не можу, але сідай. Не вижену ж я тебе в такій ситуації.

Він підвівся й вийшов з кімнати, і Кері знову почув, як клацнув вимикач.

— Признаюся тобі, що я все записав,— мовив Левін, знов заходячи в кімнату. Він ніяково посміхнувся.— А тепер витер. Що це за життя, коли навіть сусіди не можуть просто поговорити.

— Авжеж,— сказав Кері, сідаючи.

— Ніколи не думав, що мені колись буде шкода тебе,— сказав Левін.— А мені справді шкода тебе. Твоя рука застряла у зчепленнях машини. Ти сам цю машину створював і чудово знаєш, що вона нікого не відпускає. Зрештою, не так важливо, в чому ти завинув і чи винний ти взагалі.

— Ale ж це несправедливо.

— Коли заберуть тебе і посадять під електричний струм, то це й буде «справедливістю». Офіційною справедливістю. Ти думаєш, мало таких, кого стратили тільки за підозрою?

Кері згадав свого останнього підсудного. «Винний — як не тепер, то буде наступного тижня», — так він вирішив тоді.

— Ale ж це я! — вигукнув Слідчий.

— A ти думаєш, усі ті, кого ти посылав на страту, не казали те саме? — тихо запитав Левін.— Страйвай, я тобі щось скажу. Тобі це не допоможе, але я все одно скажу. Так от. Людина прагне бути вільною. Хай вона точно не знає, що таке бути вільною, але вона цього прагне. Ty й інші на зразок тебе перетворили суспільство в машину по вилову людей. Кінець один: коли ви переловите всіх, ви почнете хапати один одного. Саме це й сталося з тобою — якщо воно тобі просто не приверзлося. Ty ж не маєш реальних доказів про якусь змову проти тебе?

— Маю докази,— сказав Кері. Ще хвилину тому він відчув полегкість, яому здалося, ніби Левін нарешті скаже щось справді важливе, але Левін розчарував його. Усе, що він сказав, було банальним.

Левін, здається, відчув цю зміну в настрої Кері. Він підвівся.

— Мені час іти робити програму телегіпнозу. Останню. Я виходжу з цієї гри. Не йди,— зупинив він Слідчого.— Допий. Зараз приде Клара.— Біля самих дверей він обернувся.— Хочеш, дам тобі пораду. Візьми тривалу відпустку. Можливо, все саме собою владнається.

— Не владнається.

— Тоді залишається одне — тікати,— сказав Левін. Він постояв біля дверей, ніби замисливши.— Слухай,— мовив нарешті.— У твоєї безглаздої системи є сильна опозиція. Te, що я тобі зараз скажу, може коштувати мені життя, але якщо ти вирішиш тікати, я допоможу тобі дістатися до Незайнятих Територій.

Кері чудово розумів, якій небезпеці піддає себе Левін. Ale він зрозумів також, що той робить це не з дружби і навіть не з жалості, а спонукуваний дивним почуттям солідарності, якимсь абстрактним уявленням про справедливість. I Кері охопила люта ненависть до цього чоловіка.

— Іди ти к бісу! — закричав він.— Ty забуваєш, з ким говориш! Та я тільки за це можу віддати тебе під арешт. Я не винен, ty чуєш, гаде, не винен!

— Як хочеш,— сказав Левін і вийшов, а за хвилину Кері вже почув, як заскрготіли двері гаража.

— Любчику!..— Клара біг підійшла до нього, похитуючись. Вона була напідпитку.— Як добре, що ти тут. A то я все одна й одна, і так буває сумно!

— Я вже йду,— холодно відрубав він, підводячись.

— Що сталося? — Вона глянула на нього майже тверезим погля-

дом. Обнявши його за шию, манірно схилила голову.— У тебе якісь прикроці?

— У всіх свої прикроці,— відповів він, намагаючись вивільнитися з її обіймів і поставити на стіл келих. Та вона міцно обхопила його, і в нього виходила лише якась народія на рухи, наче біг у мішку.

— У мене теж прикроці,— сказала Кларабел.— Я тобі співчуваю. Слухай, Джонні, а що, як ми складемо свої прикроці докупи! Я знаю, як тобі допомогти.

— Минеться,— сказав Кері, чимдуж опираючись і відчуваючи, як кожний його рух тільки спонукає Кларабел на рухи у відповідь— навдивовижу спритні, рішучі і хтиві. Наче в гротесковій сцені згальтування, їхні сплетені тіла зрушили з місця і незgrabними рухами сороміцького танцю посунули до спальні. Він відчув, як його ноги вперлися у край сонорами, а за мить він уже лежав на ній. У пам'яті зринув Джонс і думка про те, що на нього, Кері, розпочато полювання, і він обурено закричав з-під гарячого, напахченого парфумами тіла Кларабел:

— Пусти мене!

— Я вилікую тебе, любчику,— воркотіла Кларабел.

Кері зробив відчайдушне зусилля і випручався.

— Іди ти...— гнівно вилася він.— Для тебе що — нічого більш не існує?

— А хіба крім цього щось існує?

Кері відчув її пружні груди, її обличчя схилилося над ним, наче повний місяць. Він дав їй ляпаса.

— Шльондра,— сказав він, підводячись із сонорами.

— Ти розсердився? — Вона затулила щоку рукою і дивилася на нього очима покараної дитини.

— Сучка!

Вона не відводила від нього очей, намагаючись зрозуміти, жартує він чи ні. Він поправив на собі одяг, витер з обличчя губну помаду.

— Дурепа! Чогось іншого тобі ніколи не хотілось?

Кларабел сіла на край сонорами.

— Мені хотілось? — із зневагою сказала вона.— Та я ж тобі, дурневі, хотіла зробити приємність.

— Всі ви, жінки,— ідіотки. Ви думаєте, що ліжко — це ліки від усіх нещасть. Дуже вдячний.

— А що ми можемо вам дати ще? Ви ж, мерзотники, нам нічого більше не лишили.— Вона встала, пройшла повз нього до вітальні й узяла келих.— Ти мені завжди подобався, Джонні. Всі мали тебе за бездушну тварину й ненавиділи або просто боялись, а мені ти подобався. І я справді хотіла допомогти тобі. Але ти просто бридка, нечутлива потвора. Мені гайдко й дивитись на тебе. А тепер іди геть!

Вона вийшла з кімнати, а Слідчий, знову бездоганно вдягнений, зовні спокійний, а всередині сповнений безпорадної люті й передчувствя катастрофи, пішов через сад до себе додому.

Лулубел чекала його у вітальні. Він хотів пройти повз неї до кабінету, але дружина зупинила його.

— Джонні, ти повинен розповісти мені, що діється. Нам треба поговорити.

— Нема про що.

— Але ти ще ніколи не був таким похмурим. Що сталося, Джонні? Хіба я не твоя дружина? Хіба не мій обов'язок — допомогти коханому чоловікові?

— Авжеж,— коротко засміявся він.— Кохання. Я так і знав, що ти все зведеш до кохання.

— Але ж я твоя дружина, Джонні,— стиха промовила вона.— Я хочу допомогти тобі. Я все для тебе зроблю.

— Тоді заткни пельку! — гарикнув він. — Дай мені спокій! Що ти можеш зробити — відвезти мене в клуб? Чи, може, покличеш у ліжко?

— Джонні, якщо тобі погано, я зроблю для тебе все. Коли сталося щось страшне, виїдьмо звідси. Втечмо на Незайняті Території.

— Чудова думка! Весела Дівчина в дикому степу. А хто тобі робитиме там манікюр?

— Смійся, коли хочеш, але я б пішла з тобою. Хай буде хоч як тяжко. Гадаєш, тут краще? — Вона повела рукою, показуючи на вітальню, будинок. Думаєш, мені це подобається? Гадаєш, мені не набридло бути утриманкою? Я нічого не втрачу.

Її мова здивувала його. Виходить, вона все-таки здатна мислити?

— Коротше кажучи, ніхто нікуди не виїздить.

— Але що тебе мучить, Джонні?

— Геннелл. Джонс. Я не знаю, хто саме. Але проти мене існує змова. Вони наставили пастки.

— Джонні! — Тепер він бачив, що вона тримтить зі страху, і це було приємно. — Але в такому разі треба тікати. Іншої ради немає.

— Це виключено. Я не дам спровоцувати себе. Я не винний і не збираюсь нікуди тікати. Все.

— Ясно, — сказала Лулубел тоном безнадії. — Ти не збираєшся тікати, отже, нам кінець. Ти не винний. А ти знаєш, що таке невинність, Джонні? Невже ти справді не відчуваєш за собою вини?

— Звичайно, ні.

— А я відчуваю.

— Он як? — Кері поглянув на неї здивовано, наче вперше побачив її. — Чому?

— А куди ж дітися від почуття вини? Гадаєш, я не знаю, скількох підозрюваних, так званих бунтівників, ти скарав на смерть? Що я, не розумію, чому ти полюєш на них? Заради того, щоб ми з тобою й інші, такі як ми, могли жити в шикарних будинках. Щоб ми могли робити внески на утримання клубу «Суспільна Радість» і мали чим заплатити за Клубний вечір. Щоб ти зберіг свою роботу і міг хапати інших, тим часом як ми тішимося здобутками Максимального Споживання і Повного Розвитку. А як же бути робітникам і безробітним? Та що там вони, — а ми з Кларабел? Наше життя не має сенсу й нікому не потрібне. Ми існуємо тільки для того, щоб задовольняти ваші забаганки. Я вважала, що мені пощастило, бо я люблю тебе. Але як же бути жінкам, які не люблять своїх чоловіків? — І ти ще питаєш, чому я почиваю себе винною!

— У тебе істерика, — сухо мовив Слідчий. — Я тільки виконував свій обов'язок.

— Звичайно, — відповіла вона і повільно підвелася, ніби перемагаючи в тому. — Отже, з усім покінчено. Залишається попрощатись. Я тобі не потрібна, Джонні. Ти відмовився від моєї допомоги. Ти не хочеш виїхати, все покинути, почати життя заново. Скажи, ти хочеш, щоб я залишилась?

Вона застигла в чеканні, але він не сказав нічого, і вона пішла до дверей.

— Ось так! — сказала вона. — Тобі взагалі ніхто не потрібен.

Вона на хвильку затрималась у дверях, щоб востаннє глянути на нього. З холодної пітьми долинула мажорна пісня механічної пташки, і Слідчий переможно подумав: «Я їх усіх порозганяв». І в той же час він хотів гукнути її, попросити, щоб вона зачекала. Але не міг вимовити ні слова — так буває уві сні, коли людина відчуває свою безпорадність і не може прокинутись. Пташка щебетала в темряві, а Лулубел сказала байдуже:

— Піду знову в «Суспільну Радість» або втечу на Незайняті Території. Може, десь і побачимось, любчику.

І зачинила за собою двері.

Позбувшись нарешті всіх, Кері не відчув полегкості. Збудження змінилося байдужістю. Він важко підвівся, підійшов до бару й налив собі віскі — щедро налив. Потім майже знехотя підійшов до комунікатора і набрав номер Слідчого відділу. На екрані з'явився заспаний черговий.

— Зв'яжіться з Геннеллом,— по-діловому чітко й сухо сказав Слідчий.— Хай прийде сюди. Разом із Джонсом. Скажіть, якщо він не з'явиться сюди через дві години, я віддам його під арешт за підривну діяльність.

Переляканий службовець остаточно прокинувся.

— Слухаюсь, сер, що-небудь іще?

— Усе,— відрубав Кері.

Він сів у крісло, допив віскі. «Машина закрутилася»,— подумав він — і відчув полегкість, навіть бажання заснути. Якийсь час він сидів у півтемряві зі склянкою в руці. Щось іще треба йому зробити до приїзу Геннелла. Але що саме? Ага, згадав. Він підвівся, поставив склянку й пішов у свій кабінет.

Є одна річ у його досьє, про яку він має запитати Геннелла. Він узвялся за шухляду. Щось він повинен згадати... Десь у глибині свідомості щось ніби застережливо дзенькнуло... Очі йому різонув сліпучий промінь, і він тільки встиг подумати: «Мене застрелили, мене застрелили»,— перш ніж гострий, наче від удару сокири, біль пронизав йому голову. Він провалився в пітьму.

В очі било сліпуче світло. Він спробував підвистися, але не зміг. Там, у темряві, за межею світла, щось ніби заворушилося. Скрипнув стілець.

— Хто там? — гукнув у темряву Слідчий.

Ніхто не відповів.

— Я знаю, там хтось є,— сказав Кері.— Я відчуваю — мене не обдуріш.

Тиша.

Слідчий засміявся.

— Я тебе знаю. Я бачив твоїх залізних вершників. Я був прикутий до твоїх вогнених коліс. Мое тіло клював величезний птах. Отже, ти прийшов. Великий Обвинувач, наш господь.

Зновутиша. Раптом хтось заговорив. «Що це за голос?» — подумав Кері, напружуючи пам'ять.

— Ти знаєш, що не існує ніякого-бога.

— Тоді ти, Джонс. Великий Інквізитор.

— Ти чудово знаєш, хто я,— відповів Голос.

— Чого тобі треба?

— Нічого,— байдуже відказав Голос.— Я прийшов запитати, чого треба тобі.

Раптом Слідчому стало важко думати. Чого йому треба? Він знає це, але думка вислизає, вона тут, поруч, але за межами світляного кола...

— Я хочу порядку,— сказав він.— Я хотів, щоб усе було правильно й добре. Справедливість, ідеальне Інженерне Управління, порядок... — Слова вилітали з рота, але це були не зовсім ті слова, які Кері хотів сказати, і він замовк.

— Ти дуже мало хочеш,— сухо проказав Голос.— Та я тобі цічого й не дам. Чому ти не просиш досконалості? Ти ж її прагнув? От тільки цієї досконалості — незрозуміло. Чому ти не просиш любові? Аважеж, тобі пропонували її і Кларабел, і твоя дружина, але ти не скотів. Дружбу й підтримку Левіна ти теж відкинув. Мудрість минулого, теперішнього й майбутнього тобі також не потрібна. Тому я нічого тобі й не дам.

— Але це ж несправедливо! — заволав Слідчий. Він усвідомлював, що скавучить, як побитий собака, але не міг і не хотів стриматись.— Це несправедливо! Ви всі проти мене. Ви хочете вбіти мене. Ви...

— Нісенітниця. Ти знаєш, що сталося. Ти надто досвідчений Слідчий, щоб цього не зрозуміти. Хто міг розладнати часосховище і Психомат? І ти, звичайно, впізнав голос, який погрожував тобі в клубі.

— Ні! — перелякано закричав Кері.— Ні, це неправда! А як же розуміти наказ закрити справу моого брата?

— Твій брат помер, і це правда,— відповів Голос.— Розслідування почали помилково. Геннелл і не думав копати під тебе. І Джонс теж. Ти добре знаєш, чиїх це рук діло.

— Ні! — знову закричав Кері.— Я не винен!

— Нісенітниця.— Голос звучав так само байдуже.— Тільки ти міг налаштувати всі ці пастки. Немає ніякої змови, крім тієї, яку ти сам проти себе вигадав.

— Ні! — повторив Кері. Тепер він конвульсивно схлипував.— Мене ніхто ніколи не любив!

— Ти нікому не дозволяв себе любити.

— Ніхто...

— Це не виправдання,— терпляче промовив Голос.— Багатьох ніхто не любить, або їм так здається. Але ж вони не роблять того, що робив ти. Та ѹ хіба не одержував ти блага від суспільства, створеного з твоєю допомогою? Хіба ти діяв не з шанолюбства її пихи? Хіба не прагнув ти до влади, а з людьми поводився, наче з механізмами,— без любові?

— Я нічого ніколи не брав.— сказав Кері.— Інші збагачувались, а мені було байдуже...

— Ти був байдужим до людей. Байдужість без єднання — джерело зла. Хіба тобі не казав про це Проповідник? А Сивіла?

— Але цього просто не може бути. Навіщо ж мені самому ставити на себе пастку?

— Ти повинен це зрозуміти. Хіба мисливець не прагне вполювати ту дичину, яку вполювати найважче? А кого тобі найважче спіймати, як не себе?

— Але я б не...

— Що може бути логічнішим з погляду Слідчого? Якщо всі винні,— чи то тепер, чи в майбутньому,— і всіх треба підозрювати, то рано чи пізно ти починаєш підозрювати себе. Все це цілком логічно для Слідчого. Хіба не природно, що ти сам став своєю останньою жертвою?

— Але ж я себе не спіймав,— сказав Кері.— Ти — Обвинувач, Великий Інквізитор. Інакше...

— Інакше — ти спіймав себе сам. Так воно є. Я тобі вже сказав, що ти став своєю власною жертвою.

— Але тоді... В такому разі...— Кері заціпенів від страху. Він знову спробував підвістися, але не зміг.— Але тоді виходить, що ти — це я!

— Ну звісно,— відповів Голос із темряви.— Ось тепер у тебе все гаразд.

До Слідчого повільно поверталася свідомість. Помалу проступали знайомі обриси кімнати. Спочатку лампа над головою, потім темний стіл, що нависав над ним, як скеля. Він доторкнувся до голови — і рука стала липка від крові.

Він не міг зрозуміти, що з ним сталося. І раптом згадав: у шухляді є автоматичний пістолет — пастка, яку він сам налаштував кілька годин тому на Геннелла або на Джонса. Як він міг забути про це! Сам себе спіймав...

Сам себе спіймав! Ця думка вибухом відгукнулась у свідомості. Він сів і оглянувся. В кімнаті нікого не було. Незрівнянно більшим болем, ніж рана, різонув спогад про Обвинувача, а за спогадом — ще страшніша думка: не було ніякого Обвинувача, ніхто з ним не говорив. То був сон-марення. Але страшніший за будь-яке марення, бо то була правда.

Він повільно підвівся, доплентав до вітальні й опустився в крісло. Залишається тільки чекати. Не було ніякої змови, крім його власної змови проти себе, цієї найвищої форми непослуху. Цього буде цілком досить для Геннелла або Джонса, якщо він існує. Залишається тільки чекати.

ЕПІЛОГ

Минула зима, перестали лити холодні дощі, побільшало безробітніх бродяг, і вони потяглися до парку. В передранкових сутінках палахкотіли то там, то там іхні вогнища. Над іхніми головами гордо зеленіли металеві дерева у своєму весняному вбранні, механічні білки прудко збирали пластмасові жолуді, помахуючи нейлоновими хвостами. Десять заспівала пташка, але після першої ж ноти замовкла, ніби хотісь раптом вимкнув струм. На розі старий виліз на лавку й заговорив:

— Браття, настав великий день — день Руйнівника, день темної й затурканої людини, яка живе в кожному з нас. Це той день, коли всі зрівняються, коли дороги стануть прямыми і люди знову повірять у солідарність...

Гнівний голос стъобав байдуже повітря, і довкола промовця почали збиратися слухачі. А віддалік люди лежали під деревами, тихо розмовляли, підігрівали каву в чавунних казанках. Десять заграла гармонійка, звідкись долинав меланхолійний блюз: «О, любов її сягає над деревом...»

У парк зайшов чоловік, невпевнено ступаючи, з виразом святого, або ідіота, або того, хто побував на електричному кріслі. То був Слідчий. Хтось із безробітних упізнав його і плюнув, але Слідчий не помітив цього. Він стомлено доплентався до лавки і сів, кутаючись у старе пальто. До нього долинули слова пісні і на мить відгукнулися спогадом про дівчину — біляву, гарну, — але спогад той видався йому недоречним. Тепер більшість спогадів здавалися Слідчому недоречними. Він згадав запах кави, і йому захотілося їсти. Десять дзвінко заспівала пташка. Слідчий подумав, що десять, колись він уже чув, як співала ця пташка.

Застаека та кінцівка Наталя Козакової

З англійської переклали
Валерій ШПАК та Ніна ГОЛУБ

